

Széchenyi István Egyetem Győr
Építészeti Tanszék 2012.
Joseph Haydn Koncertközpont
Kovács Dániel

Konzulensek:

Építészet:	Czigány Tamás
Épületszerkezettan:	Czigány Tamás Horváth Tamás
Statika:	Mester Gábor
Zene:	Rác Márton
Akusztika:	Fürjes Andor Tamás
Színpadtechnika:	Strack Lőrinc
Műemlék:	dr. Bardi Terézia Juhász András

Tevjegyzék

_Koncepció

_Helyszínrajz m1000

_Földszinti alaprajz m100

_Emeleti alaprajz m100

_Homlokzatok m100

_Metszetek m100

_Falmetszetek m20

_Falmetszetek m20

_Részletrajzok m5

_Részletrajzok m5

Tartalomjegyzék

Zene és építészet	_5
1. <u>Tervezési program</u>	_7-16
Téma	_7
Programkiírás	_8-15
2. <u>Előtanulmány</u>	_16-72
Bevezetés	_15-16
Község	_17-20
A kastély építése	_21-25
Operaház	_25-29
A kastély romlása és helyreállítása	_30-31
A lovarda	_32-41
Zenei élet a tágabb környezetben	_42-43
Joseph Haydn	_44-47
Joseph Haydn zeneiskola	_48-51
„A magyar Salzburg”	_52-55
Gondolatok	_56-57

Tervezési program	_58-59
Példák	_60-69
Alaptézis	_70-71
3. Műszaki leírás	_72-124
3.1 Építészet	_72-7101
Telepítés-környezetbe illesztés	_74-75
Parkolók kialakítása	_76-77
Szerkezet	_78-97
Belsőépítészet	_98-99
Környezetrendezés	_100-101
3.2 Tartószerkezet	_102-103
3.3 Épületgépészet	_104-109
3.4 Technológiai műszaki leírás	_110-113
Röviden	_114-119
Látvány	_123-126
Forrás	_127
Elérhetőség	_128

Zene és építészet

„...az építészet...szükségképpen aritmetikus viszonyoknak engedelmeskedik, mint hogyazonban az építészet zene a térben, mondhatni megmerevedett zene, a viszonyok egyszersmind geometrikus viszonyok.”

Schelling

1. Tervezési program

Téma

Joseph Haydn Koncertközpont Eszterházára

Tanulmányaimat az első tervezési tárgytól fogva úgy képzeltem, hogy egy lineárisan emelkedő függvény mentén tanulok bele az építészetbe. Mindvégig újabb és újabb kihívásokat keresve választottam tervezési témákat. Ezért döntöttem úgy, hogy az elmúlt időszak lezárásaként, Joseph Haydn tiszteletére tervezek koncerttermet Fertődre, az Eszterházy kastély környezetébe.

A helyszín a kastélyparkban található, elhagyatott lovarda épület, ami természetesen műemléki védelem alatt áll.

Eszterházának fénykorában mindig is volt koncertterme (Opera). Talán a legfontosabb épületnek számított a kastély mellett, hiszen a zene szeretete járta át a család egészét olyannyira, hogy az első Opera leégése után Esterházy Miklós már az újat kezdte építtetni, amikor az előzőnek még ki sem hűltek a maradványai.

Programkiírás

Miért koncertközpont, és miért nem koncertterem?!

Már a tervezés kezdetén eldöntöttem, hogy nem csak egy termet tervezek, hanem hozzá tartozó zeneiskolát is. Mindezt azért, hogy egésként tudjanak működni. A meglévő, 63x63 m-es ház ideális helyszínül szolgált, téri világa lehetőségeket biztosított, hogy kiépülhessen a belső udvar körül egy kapcsolatrendszer a különböző funkciók között, valamint helyet találjon központjában a „zenedoboz”, mint új elem.

_Kapcsolatok

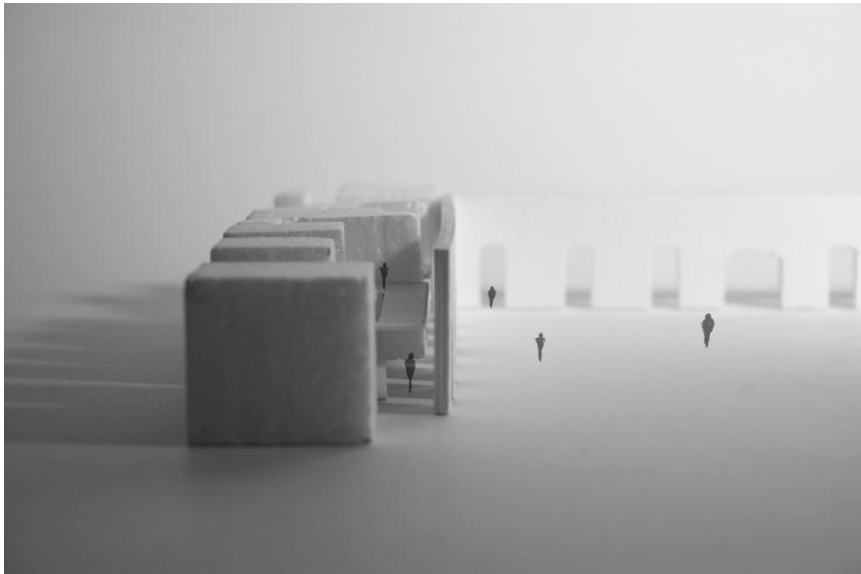
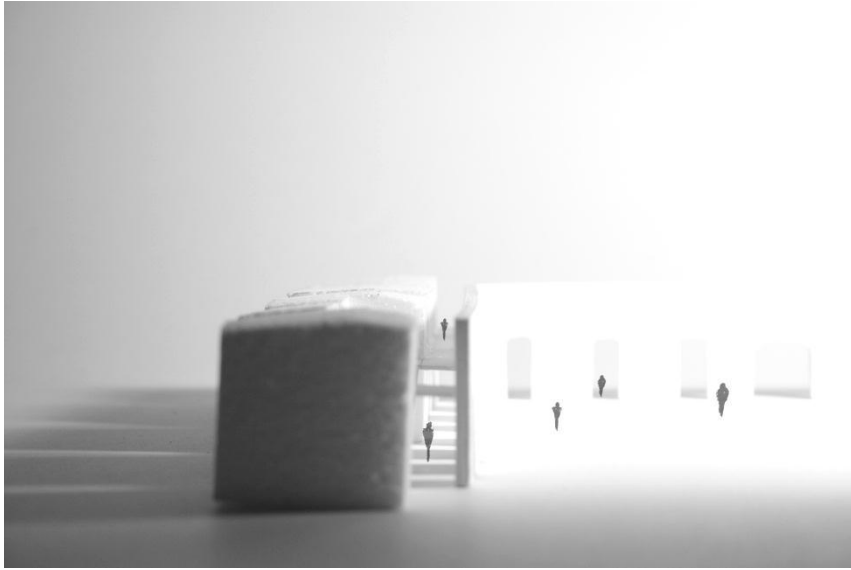
A meglévő épület négy egységre tagolt - ezeket használtam -, valamint ötödik elemként a koncerttermet helyeztem el. Szem előtt tartottam, hogy különváljon a nézők – zenészek – gazdasági helyiségek - zeneiskola blokkja, bár a korlátok csak fizikálisak, a vizuális kapcsolat mindvégig megmaradt, illetve az épületek által határolt belső világban, mindezek összeolvadnak.

_Alapkövetelmények

Legfontosabbnak tartom az „érzékeny” hozzáállást a meglévő épülethez, tiszteletben tartani a letűnt századokat túlélő konstrukciót, mindemellett szükséges a jelennek megfelelő újrafogalmazás.

Minden résznek más-más követelménye van.

_Fogadótér

A környezetből és a funkcióból adódóan a reprezentativitás alapvető cél, illetve belső bútorzatának mutatnia kell az új rendeltetést, burkolatainak tükrözni a barokk környezetet és az egykori gazdasági funkciót. A régi épület és a koncertterem kapcsolatának segíteni kell az elmélyülést, az átélhetőséget. A vizesblokkok felé vezető útnál fontos az intimitás.

Meghatározó tézis, hogy a kamarateremnek az egész részévé kell válni, de egyben hordoznia kell a külön egységként való működést.

_Zeneiskola

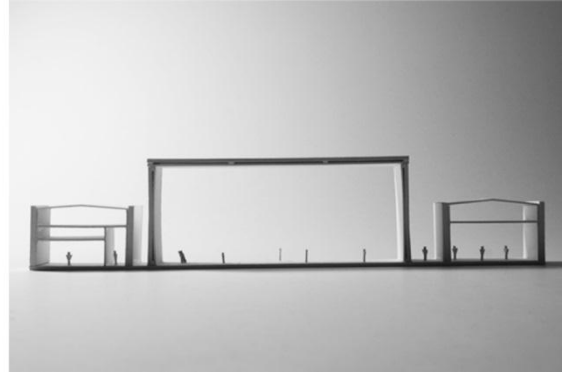
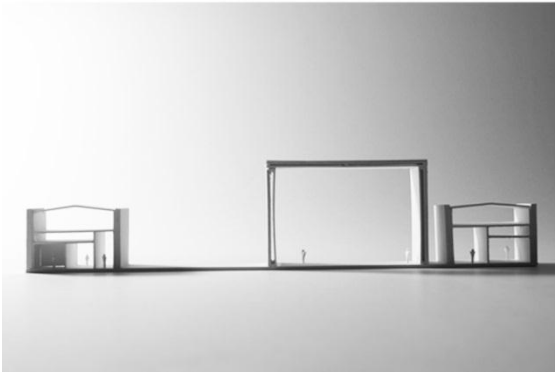
Önmagában is helytállóvá kell válnia, hiszen a legtöbbet használt része az épületnek. Fő követelménye, hogy a különböző hangszerek tanulásának teret adjon, és amikor belép a tanuló, számára a külvilág zaja megszűnjön, csak a zene maradjon.

Természetesen ugyanennyire fontos az elszeparáltság, hogy az egyik teremben folyó oktatás ne zavarja meg a másikat. Irányító elv volt még az akusztika, hogy minden teremben az éppen megszólaló hangszer szépen szóljon.

_Gazdaság-zenészek

A kedvező kialakítású gazdasági részleg tulajdonképpen a koncerttermet kiszolgáló technikai háttérrel biztosítja. Nélkülözhetetlen, hogy a hangszerek, berendezések tárolása megfelelő legyen, illetve könnyen be tudják vinni a terembe.

A zenészeknek megfelelő körülményeket kell biztosítani, tereket, ahol át tudják öltözni, hangszereiket hangolni tudják, lehetőséget nyújt az előadást megelőző felkészülésre, majd miután zenéltek alkalmuk nyílik a kapcsolódásra.

_Koncertterem

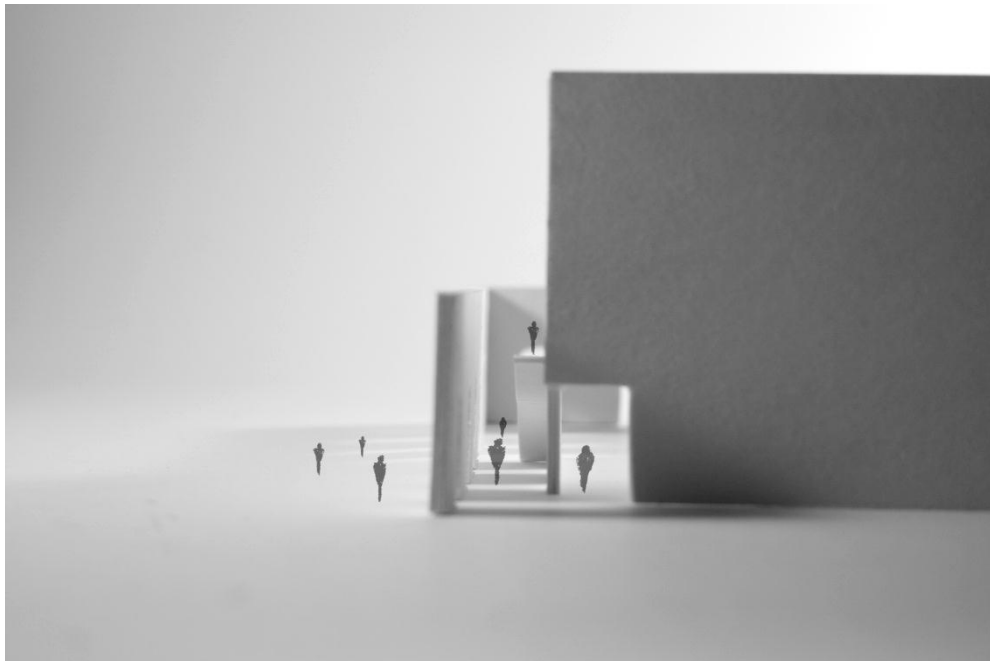
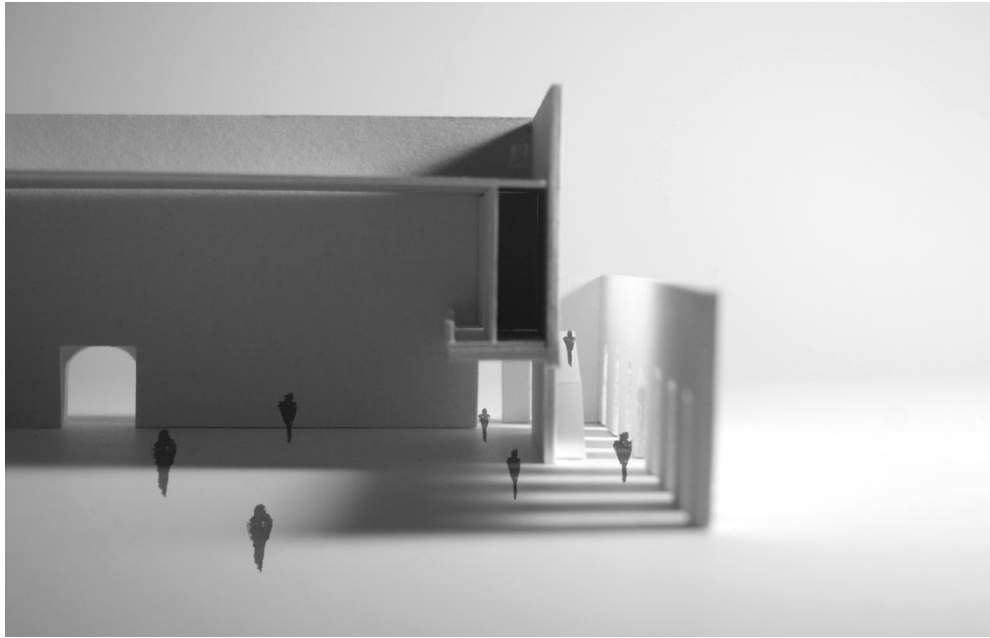
Fő feladata, hogy teret biztosítson a zenének. Amikor a nézők egy előadást hallgatnak, megszűnjön számukra a hétköznapi kavargó zaja, csak a művészek által előadott darabra tudjanak koncentrálni.

Fontos a jó akusztika, a megvilágítás, a zenészek megfelelő ellátása. Tervezés során gondolni kell a kisebb színi előadásokra, melyeknek szintén biztosítani kell az azonos minőségű színpadtechnikát, valamint ha rendezvényteremként használják, akkor egységesen berendezhetőnek kell lennie.

_Háttér (gépészet)

Elsődleges szempont a gépészettel szemben, hogy rejtve maradjon az ide érkezők szeme elől, valamint hangját se lehessen hallani az előadások, próbák során.

HelységlistaFöldszint

_előtér	58,27m ²
_fogadótér	283,50 m ²
_kamaraterem	174,82 m ²
_büfé kiszolgáló	27,98 m ²
_melegítőkonyha	32,31 m ²
_női wc	51,69 m ²
_férfi wc	39,32 m ²
_hangszerraktár	69,96 m ²
_művész wc	9,09 m ²
_gépészet	15,77 m ²
_hátsó büfé	38,84 m ²
_karmesteri öltöző	26,65 m ²
_hangszerraktár	43,94 m ²
_öltözők	129,86 m ²
_művész előtér	30,59 m ²
_raktárak	155,00 m ²
_gazdasági iroda	55,34 m ²

_szolfézs terem	55,24 m ²
_zeneblokk (4 terem)	69,56 m ²
_zeneblokk (3 terem)	57,02 m ²
_zeneterem	18,17 m ²
_wc	12,52 m ²
_tanári szoba	48,08 m ²
_koncertterem	512,98 m ²
<u>Emeleti szint</u>	
_ütős terem	55,24 m ²
_zeneblokk (4terem)	69,56 m ²
_zeneblokk (3 terem)	57,02 m ²
_zeneterem	18,17 m ²
_raktár	6,17 m ²
_wc	6,04 m ²
_zenekari próbaterem	63,65 m ²
_karzat	58,89 m ²
_hűtőgépház	71,27 m ²
_szellőző gépház	280,52 m ²
_elektromos elosztó	83,26 m ²

2. Előtanulmány

Bevezetés

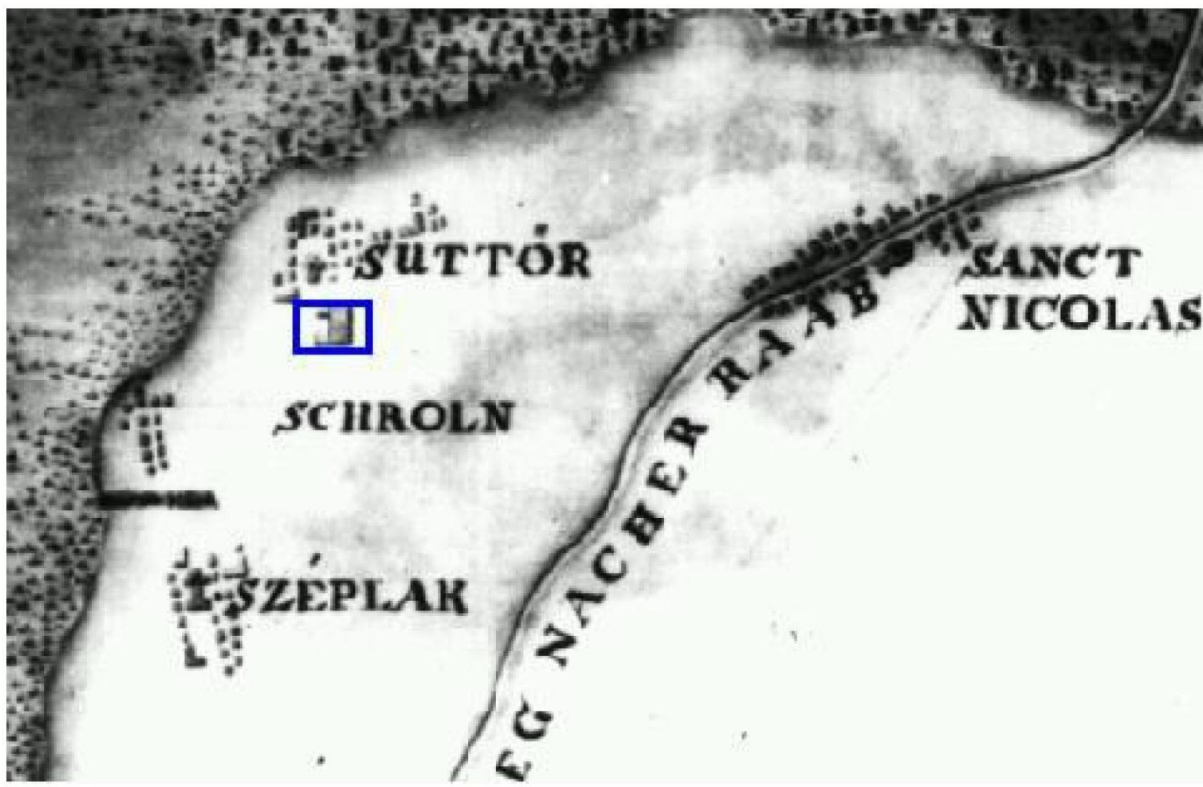
„Mind királyunk, mind nemzetünk dicsősége kívánta, hogy Eszterháza magát csudává tegye. Meg kellett mutatni, hogy a Páris és Londonban nevelkedett francia kívánság Magyarországon gyönyörűségét feltalálja, melyen tett álmétkodás hazánknak tisztességét kétségkívül minden idegeneknél dicsőíteni fogja.”

Bessenyei –György

A fertői kastély valaha, amikor még Eszterházyaké volt, s a községet is Eszterházának hívták, gyakran emlegették mint a magyar Versailles-t. S valóban, aligha van hazánkban olyan hely, ahol a XVIII. századi korlátlan hatalmú, fejedelmi vagyonú arisztokrácia ilyen káprázatos pompával közelítette volna meg a kor építészeti mintaképét. Mind az építészeti modor, mind a játékos, magába zárkózott, külön világot építő késő barokk, illetve rokokó életforma a francia királyok által teremtett versailles-i „összkép” szerint igazodott itt is és szerte Európában. A régi világ rég eltűnt az idők árában. Eltűntek a hercegek, rizsposros parókák, a harisnyás inasok, a díszruhás testőrök, és eltűnt az élet habjaként táncoló, önfeledt, önző, az egész világot csak saját luxusa és szórakozása alapján szemlélő főúri osztály-de itt maradt a mai kor emberének a legszebb magyar vidéki kastély, az építészeti, a belső tervezés, a kertépítés nagyra becsült remeke. A közben eltelt több mint két évszázad alatt megkopott az egykor oly büszke fejedelmi kastély, s a II. világháború betetőzte a romlását. 1959-től kezdve azonban ismét építészek, festők, szobrászok, bútorművesek dolgoztak itt, hogy helyreállítsák és megmentseék ezt a ritka szép műemléket.

Fertőd ma már megújult pompában várja a látogatókat. Várja az érdeklődőket, akik gyönyörködnek a rokokó idők itt maradt szépséges emlékében, és élvezik a hallhatatlan zseni, Haydn melódiáinak szárnyalását. A nagy muzsikusi emlékére rendezett díszhangversenyekre messzi földről, hazai és külföldi tájakról idesereglenek a zenekedvelők, hogy a helyszínen hallják felcsendülni az örök dallamokat.

A képen látható helyszínrajz-részlet (közvetett adatok alapján) elképzelhetően Zinner munkája, de kastélymag formáját tekintve lehet jóval korábbi is. A két rizalit, a valóságnak megfelelően a téglalaphoz toldottnak tűnik.

A község

Fertőd község Győr-Moson-Sopron megye kapuvári járásában fekszik a 85. számú győr-soproni műúttól kb. 5km-re. Vasútállomása a település központjától 2 km-re levő Fertőszentmiklóson található. Az onnan vezető út az egykori úgynevezett Muzsikaház mellett torkollik a falu főútjába.

*„Melly Vár vagyon Sojtor: Sarród, és Széplaknak,
Szomszédságában Endréd, s szent Miklósnak
Follyul fertő-vize; újj uttya Hyanyságnak
Allól Ikva mente, a folyása Rábának”*

Sarródi Dallos Márton: A Múlt

Hajdan községet Eszterházának hívták, 1950. május 7-én kapta mai nevét. Ugyanez év szeptember 7-én Süttört is hozzácsatolták, mint Fertőd II. kerület. A két község közül Süttör a régebbi, már 1313-ban említették Sehter néven. Először a Kanizsai, majd a Nádasdy családé volt, az Esterházyak 1681-ben szerezték meg. Esterházy Pál súlyos adósságai miatt, Széchenyi György esztergomi érseknek, majd később a máriacelli bencéseknek zálogosította el, illetve adta bérbe hatvanezer forintért. Esterházy Pál Antal 1719-ben szerezte vissza. A községet először Söjtörnek, majd Süjtörnek, végül Süttörnek nevezték. A falu a forgalmi úthoz kapcsolt „T” alakú, a „T” szárában fésűs beépítésekkel. Az Eszterháza elnevezésről kétféle felfogás terjedt el. Az egyik szerint a falu az esterházy családtól kapta a nevét, és eredeti formája Estaros. a másik vélemény (Révai Nagy Lexikon 1912-es kiadása) szerint a család vette fel a község nevét. A falu szláv eredetű lehetett, eredeti neve Stras vagy Szerasz. A család neve a középkorban többféle változatban fordult elő, mint (de) Estoras vagy Zerhazy. Ezek a szláv névalakok más-más hangfejlődés szerinti magyarosodásnak felelnek meg. Mindkét változat az Estoras névnél köt ki, ez lehetett a család eredeti neve is. Eszterházy Pál herceg 1711-ben a Harmonia Cealestis című énekgyűjtemény borítólapján nevét Principe Estorasnak, vagyis herceg Estarosnak írja

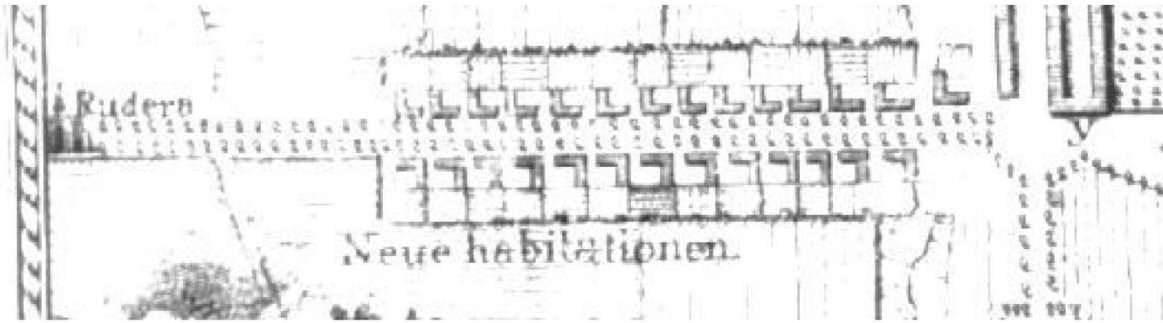
A település is még a XVIII. század második felében mint Estorast emlegették; Haydn egyik, 1788 ban kelt levelének keltezésében is az Estoras helymegjelölés szerepel. Sarródi Dallos Márton, aki ugyan nem volt korának jelentős költője, de a továbbiakban még gyakran idézek, 1791-ben kiadott „Eszterházi Várnak és ahhoz tartozandó nevezetesebb helyeinek rövid leírása” című verses ismertetőjében bemutatja a községet és a kastélyt.

*„Széplakrul az várig utat szép Alléval
Készített nagy roppant Vendégfogadóval
Két felől egyforma számos Házaival
Akár melly Városban illő Bottyaival.*

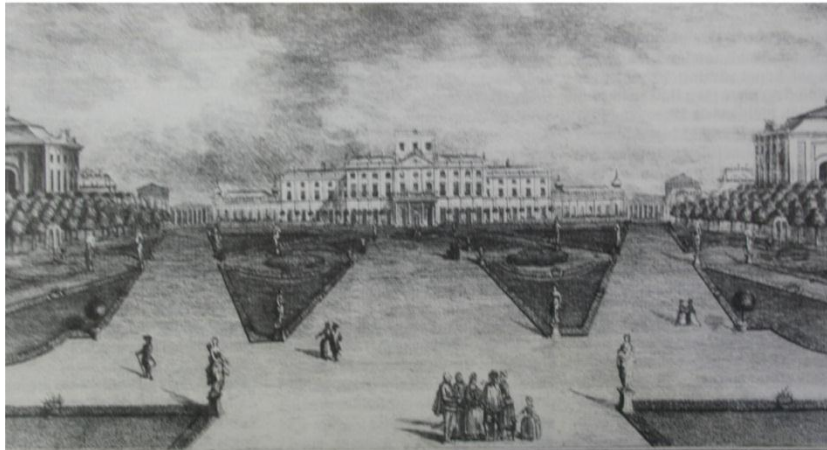
Sarródi Dallos Márton

Fertőd forgalmi út menti település. Házsorai a magyar falvakban szokatlan módon városias jellegűek -- úgy látszik --, a kastéllyal kapcsolatosan sajátos rendezési szándékkal épültek. A házak alaprajza „L” alakú, tehát nem a akkori településeken szokásos fésűs beépítésű, ez még zártabb, kifejezetten urbánus jelleget ad az utcának. A városban 3417 lakos él, ami az 1995-ös népszámlálás adataihoz képest 12,6%-os növekedést mutat. Ez jelentősnek számít. A környékbeli városok népessége is emelkedett 1995-höz képest: Fertőszentmiklós: 2,4%, Kapuvár 4,5%, Sopron 13%. Ezek az adatok mutatják, hogy egyre nagyobb szükség van a környék kulturális fejlesztésére. Fertődnek két óvodája, két általános iskolája és egy középiskolája (a kastélyban), valamint egy zeneiskolája (Joseph Haydn zeneiskola).

A Beschreibung parkalaprajzának keleti fekvésű részlete. Jacoby terve (és a Beschreibung szövege) szerint, az együttesnek ez az oldala a nyugati fekvésűnek megfelelően (kompozíciós szimetriát képezve) épült volna meg. A valóságban az X, az Y jelzésű épület, a 'Neue habitationen', a Rudera nem került kivitelezésre. A 'Rudera' helyére templomterv is készült (feltehetően a széplaki pandanjaként), de ez sem valósult meg (d25). Pompakedvelő Miklós Jacoby 'álmait', amelyek hibátlanul szimmetrikus barokk műegyüttest 'láttak', nem realizáltatta.

Korabeli rézmetszet, bal oldalt az operaházzal, jobb oldalt pedig a szimmetria miatti épülettel ami sohasem létezett.

A kastély építése

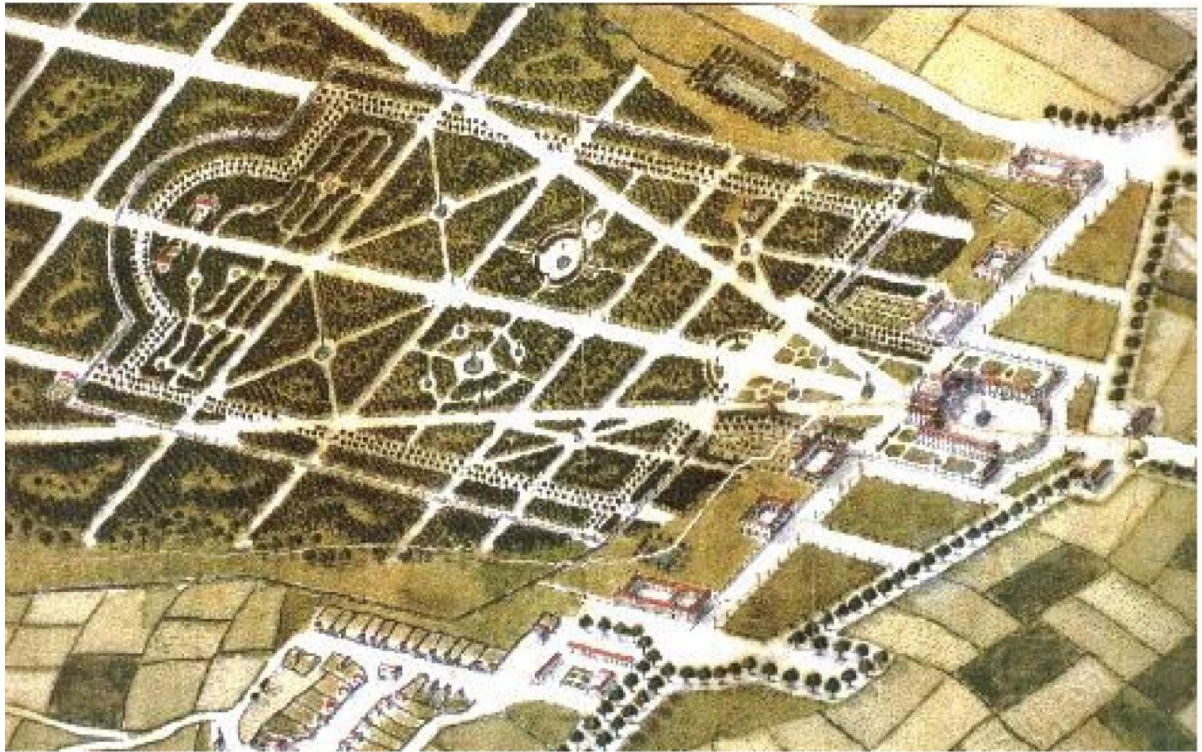
A kastély építését Esterházy József kezdte meg, aki 1720 júliusában megbízást adott Anton Erhardt Martinelli építőmesternek egy kétszintes, húsz szobás, két dísztermes vadászlak tervezésére. A bécsi építész három hónap alatt felépítette a vadászlakot, mely a mai kastély magva. Az önálló főépület mellé merőlegesen két nagyobb épület került, mely valószínűleg istálló és pajta lehetett. Ezeket a szárnyépületeket később mulatóházakká alakították és kőkerítéssel kapcsolták a főépülethez. Ez a kőkerítés a mai patkó alakú földszintes épület falvonalára emlékeztetve körülhatárolta az udvart. A kastélyon ezután hosszú ideig nem folyt építési munka. Az Esterházy család levéltári okiratai 1754-től tanúskodnak újból a süttöri építkezésekről, amikor is Gottfried Wolf vállalkozott Miklós gróf szobáinak festésére. Az 1762. év jelentős időszak Süttör építésének történetében.

*„Ezer hétt száz hatvan kettődik Esztendő
Gróf Eszterház Miklós mire lesz menendő?
Meg-mutatta; Herczeg lesz mit mivelendő
Már-láttni; Mitt mivelt? mi? miben tetzendő?”*

Sarródi Dallos Márton

1763. január 11-én Miklós herceg összehívta a különböző birtokrészek tisztartóit és gondnokait. Ez a „Comissio” meghatározta, hogy a „most jövő egészen új süttöri épület” felépítésénél kinek mi a feladata. Ekkor indult az a hatalmas építkezés, melynek eredménye Magyarország egyik legszebb kastély együttese lett: a magyar „Versailles” Az építkezés azzal kezdődött, hogy a két mulatóházat egybeépítették a vadászkastéllyal, és megépítették a két földszintes, patkó alakú szárnyat.

A hosszkupolás kastély perspektívikus ábrázolásának középső része a kastéllyal és az erdőparkkal (Fasan Garten). Mária Terézia császárnő látogatása idején a műegyüttesnek ez az állapota létezett. Ez látható az ú.n. "árnyéktartókon", azaz legyezőkön.

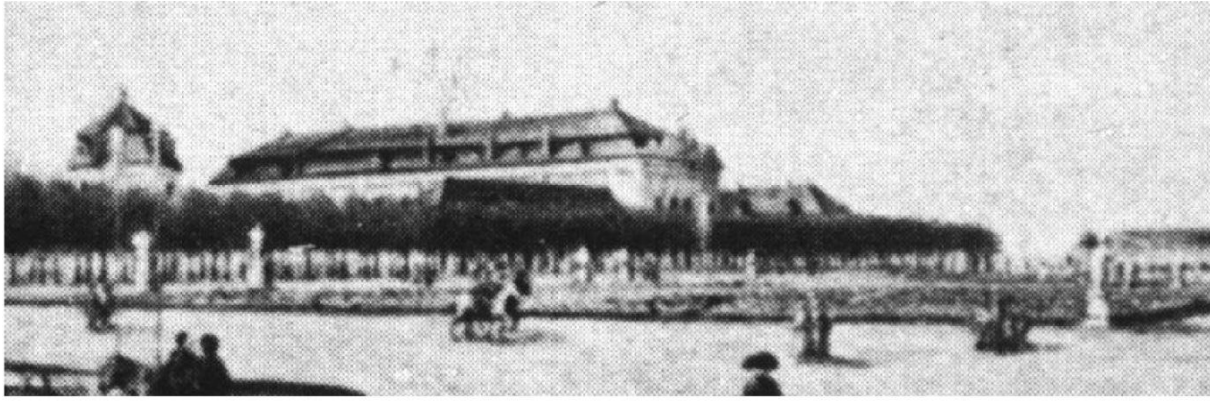

A kastély építéstörténetével foglalkozó kutatók véleménye eltérő a kastély újjáépítését, tervezőjét illetően. Az 1784-ben Pozsonyban kiadott, s feltehetően Niemetz Primitivus irgalmasrendi páter által írt „Beschreibung des Hochfürstlichen Schlosses Esterhaz im Königreiche Ungern” című könyv nyolc metszetet őrzött meg. A. N. I. jelű metszet jobb alsó sarkán olvasható: „Jacoby del. et aedif”, vagyis rajzolta és építette Jacoby. A levéltárban számos nyugta-másolaton találjuk Jacoby Miklós építész nevét, aki 1756-tól dolgozott az Esterházy családnál, de nem tekinthetjük a kastély tervezőjének. Ünnepeket szervezett, rajzoló és kivitelező volt. Valószínű, hogy Johann Ferdinand Mödlhammer építette az 1764-re elkészült, az díszudvart patkó alakban lezáró földszintes szárnyakat. Az udvari építész Melchior Hefele, egy 1756-ban kelt nyugta tanúsága szerint a süttöri kastély homlokzati tervrajzaiért és a munkák ellenőrzéséért pénzt vett fel.

Ma már elfogadott tény, hogy a főépület udvari, kétkarú díszlépcsője Hefele tervei alapján készült. Voit Pál véleménye szerint az 1761-62-ben készült vezérterv is Hefele alkotása, őt bízta meg a herceg a kastély teljes átépítésével. Ő készítette a főépület főhomlokzata előtti kulisszaszerűen kialakított új homlokzati terveket. Az egykori manzárd emeletet második emeltté alakította, a középrizalit felett harmadik emeletként emelt Belvederével és az első emeltre felvezető szabad díszlépcsővel a kastély középtengelyét tette hangsúlyossá. Voit Pál meglátása szerint a kastély egésze vitathatatlanul Hefele műve, Jacoby és Mödelhammer csak irányították az építkezést. Az is ismeretes, hogy Esterházy Fényes Miklós igen határozottan beleszólt a tervezési munkába; az okiratok tanúsága szerint minden, az építkezésre vonatkozó kérdésben magának tartotta fenn a végső döntés jogát.

Az 1780-ban épült új operaház, a kávéház és a kettőt összekötő épületsor az 1710-ben létesített rózsakert helyén állt.

A Beschreibung parterre rajzán az operaházat jelölő K betű feletti (nagyobb) piros négyzetben az L betűvel jelölt kávéház. Ennek helyén a Beschreibung megjelenése idejében az új operaház állott. Az itt jelölt kávéháznak megfelelően a parterre túloldalán egy fantom kávéház ábrázolt (kisebb piros négyzet). Egyik sem valósult meg a helyszínrajznak megfelelően. Jacoby ez esetben is a grafikus szimmetriát tartotta fontosabbnak a valóságnál.

Operaház

Az udvari élet egykori központja a kastélytól nyugatra található operaház épülete a 18. században leégett. Ma már csak a falmaradvány emlékeztet az egykori fényes ünnepekre, operaelőadások színhelyére. Az operaház a díszkert szélén, a gesztenyefasorban állt. Szélessége kb. 20m, hossza több mint 60m volt. Rizalitos, félpillérekkel tagolt homlokzatán hat jón oszloppár tartotta az emeleti erkélyt. Az attika közepét trombitáló és doboló puttók csoportja díszítette. Az épület belül négy részre tagozódott: előcsarnokra, nézőtérre, színpadtérre és ruhatárra. A kisméretű előcsarnokból kétoldalt, derékszögben tört lépcső vezet az emeleti, nagy ovális hercegi páholyhoz, amely a galériákkal, s azokon keresztül két proscéniumpáhollyal volt összeköttetésben. A páholyok közelében heverőkkel, tükrökkel, órákkal, porcelánnal, különféle használati és dísz tárgyakkal gazdagon berendezett szobák álltak a vendégek rendelkezésére. A hercegi család s az előkelőbb vendégek az emeleti helyekről nézték végig az előadásokat. Az arany, vörös és zöld színekben pompázó nézőtérnek az előcsarnokból három bejárata volt, a galériákba pedig egy-egy szabad lépcsős oldalbejárat vezetett, amelybe a homlokzat két oldalán lévő díszkapun át lehetett bejutni. A nézőtér két oldalán, korintoszi félpillérek között három-három ablak volt, a mennyezetet allegorikus freskó díszítette. A nézőtérben a díszpáholyokon kívül 400 férőhely volt. Kortörténeti szempontból érdekes megemlíteni, hogy az operaelőadásokat ingyen lehetett látogatni. Dallos Márton verseiben erre is találunk utalást:

*"Ebben egy pénz nélkül meg lehet jelenni
A jó-ész kit hová vezet? helet venni,
Honnéd mikor akar? kedvire ki-kimenni
A mint kinek tetszik? lehet arról tenni."*

Sarródi Dallos Márton

A festményen szereplő új operaház nem azonos a közismert rézmetszeten szereplővel

A színpad nyílása kb. 8x8, mélysége pedig majdnem 18m volt. A közönség a közepén széles úttal kettéosztott nézőtéren, tizenegy sorban foglalhatott helyet, a zenekar pedig a két proscéniumpáholy közt helyezkedett el. A színpadon nyolc, kulisszából és szuffitából álló keret sorakozott egymás mögött a háttérfüggönyig. Valószínűleg kettős, sőt esetleg négyes kulisszakeretet alkalmaztak, hogy előadás közben előkészíthessék a következő színek díszletezését. A fényképezőgép kihúzatása emlékeztető, szűkülő keretek mélyén cserélhető háttérvászon zárta le a színpadi teret, illetve festett perspektívával további távlatot nyitott. A színváltások pillanatok alatt mentek végbe, a színpadnak emelő-süllyesztő szerkezete volt, és a „felhőkől” a játéknak megfelelően tudtak aláereszteni isteneket s más, darabban szereplő személyeket. Erre a célra valószínűleg egy hosszanti gerendán gördülő szerkezetre függesztett karosszéket használtak. Minthogy a nézőtér vízszintes volt, a színpad a nézőtér felé erősen lejtett. A nézőteret tükrös, fali gyertyatartók, a színpadot pedig a szuffiták és a kulisszák közt elhelyezett szeszlámpák világították meg. Tudjuk, hogy az utóbbiak erejét szintén tükrökkel fokozták. A színpad hátsó részén, kétoldalt, a színpad alatt öltözőhelyiségek voltak, a színpadtér mögött pedig ruhatár. Az operai jelmezeket tíz hatalmas szekrényben őrizték.

A nézőteret négy nagy, kívülről fűthető cserépkályha és az alagsorban elhelyezett négy másik kályha fűtötte, az utóbbiak melege az épület főtengelyében, a nézőtér közepén elhelyezett négy nyíláson, légfűtés módjára áradt a helyiségbe. A leírás mellett, fontosnak érzem megemlíteni, hogy a kortársak véleménye szerint ez az épület volt Európa akkori technikailag legfejlettebb operaháza, ami még ma is megállná helyét a vidéki színházakkal szemben. Említést érdemel az is, hogy vissza akarták építeni a kubatúráját az eredeti tervek szerint, amit végül nem csak a gazdasági körülmények, de talán az ésszerűség is kizár, főleg ha az teljes mivoltában nem is tud megvalósulni.

A kastély jelenlegi helyreállított állapota a több mint 50 éves helyreállítási munkák eredménye.

A felújítás alatt levő marionett színház, befogadóképessége 200-220 fő, a színpad mérete alkalmas lesz kisebb zenekaroknak, az, hogy akusztikája milyen lesz a jövő zenéje.

A kastély romlása és helyreállítása

Az eszterházi fényűző mesevilágot egyetlen hatalmas, dúsgazdag főúr szeszélye, pompavágya, fejedelmekkel való versenyezni akarása teremtette ide, a Fertőtől elhódított mocsarak helyére. Előzmények nélkül, a régi eszterházi kastély - s tündöklése sajnos csak addig tartott, amíg Fényes Miklós élt. Fia, unokája és többi leszármazottja nem érezte jól magát itt, tűzijáték módjára ellobbant a rokokó káprázat, s ők visszavonultak kismartoni és egyéb kastélyaikba, valamivel „szerényebb”, s a változó kornak jobban megfelelő körülmények közé. Ez a korszak az ésszerű takarékossgot és józanságot parancsoló II. József, távolabbról pedig a francia forradalom kora. Az intő jelek az Esterházy családhoz is elértek; az időszerűtlenné vált kastély magára hagyták, sorsára bízták.

A park útjait felverte a gyom, a tetők, falak romladoztak. Nemzedékeken át alig-alig látogatott el erre a helyre a család. A parkot díszítő szobrok, vázák, szökőkutak még Fényes Miklós unokájának életében tönkrementek, köveit széthordták, az opera leégett. A Sala terrenában birkákat tartottak. Elégikusan egy korabeli utas: „Üres már a ritkaságok és drágaságok kabinetje...a porcelánok a kismartoni és pottendorfi kastélyokat ékesítik. A nagy víztartók és ugrókutak az udvarban, a vár mellett s a kertben, amelyek egyike hatvanezer forintba került, megszűntek lenni, köveit máshová elhordták, hasznavehetetlenül...A chinai ház leégett, a játékszínekben széna tartatik...A kertek el vannak hagyatva, pázsitgyepen szemem láttára földi alma terem...” A parkot és a főépületet az előző század elején tessék-lássék módra, inkább csak úgy emlékeztető kegyeletből rendbe hozta az Esterházy család, de Eszterháza akkor már meg sem közelítette az egykori állapotot. A romlást betetőzte a második világháború. A berendezést elhordták, a tönkrement tetőkön át hosszú éveken át befolyt az eső és a hó, a földmengerendák rothadtak, gombásodtak, a freskókat lemosta a víz, a vakolat hámlott, táskasodott. A helyreállítási munkák 1957 nyarán kezdődtek, és azóta is folynak nagy eredményekkel.

Gevork Emin: Zongora
(részlet)

Már rég olyan, akár egy ócska szekrény.
Rajta szomorú, porfogó terítő.
Kulcsát gazdája zsebre vágta.
Födélén most vásári pompa:
porcelán ámorok, gipszelefántok.
Zongora volt valamikor.
Most ócska szekrény.

A szobában tombolt a vígság, a vakolat is hullt belé.
Vendégsereg táncolt.
Döngött a padló.
Gögös gipszelefántok oszloplába alatt,
mint kő alá szorult virágok,
megzúzott Bach-fugák ziháltak,

(...)

Akkor vesztettem el fejemet.
Föltéptem a zongora födelét,
hideg billentyűit megsimogattam,
és lerántottam a hímzett terítőt!
A hét elefánt hétfelé repült,
bukfencezett a boldogtalan Ámor...

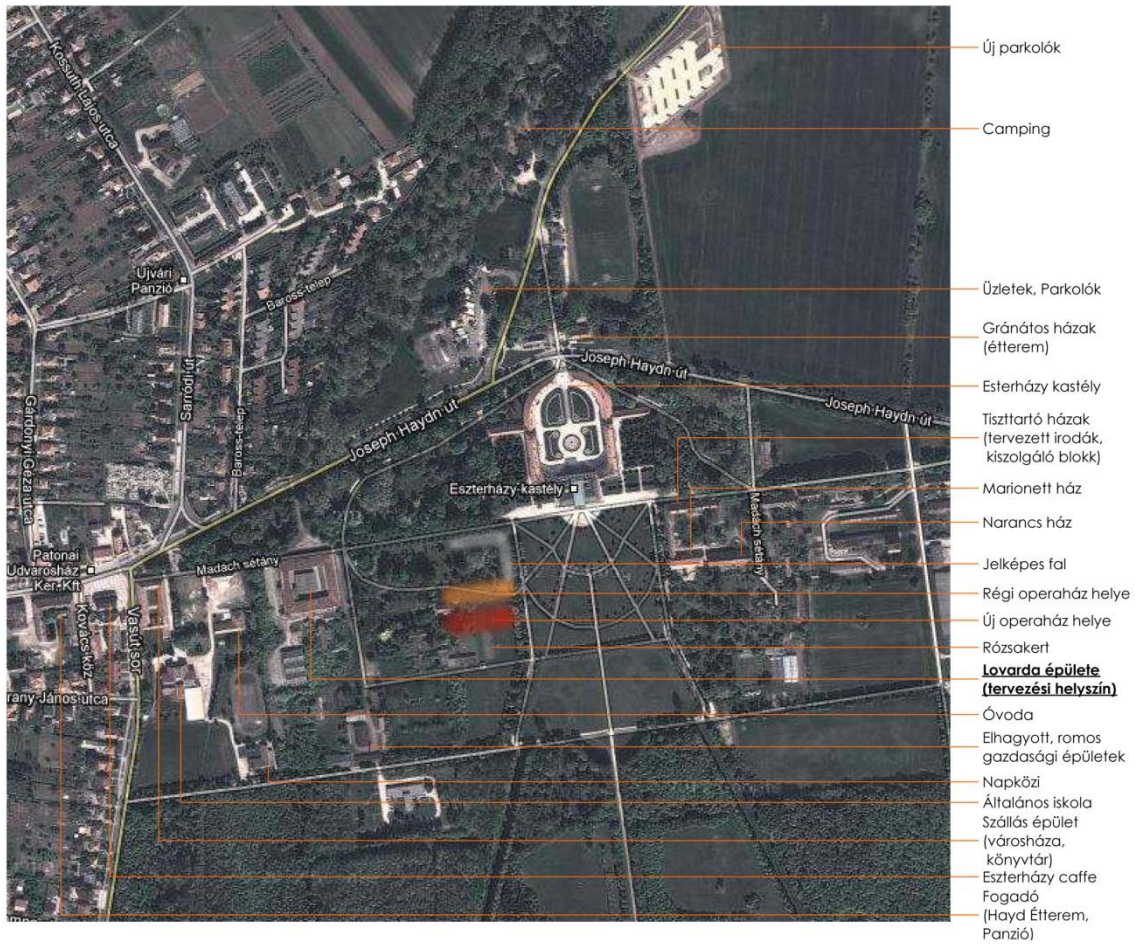

Zongora lett megint
az ócska szekrény.
Lélek vergődött újra benn,
sírt, tombolt, énekelt,
és eggyé lett velem a sérelemben.

(...)

Hazaindultam.
Éles szembeszél fújt.
Hogy mit kellett tennem, tudtam pontosan.
A gipsz Ámor hiába mosolyog, toporzékolhatnak az elefántokne
sírj, zongora, ócska szekrény,
ne sírj.
Én mégiscsak megmentelek, zongora.

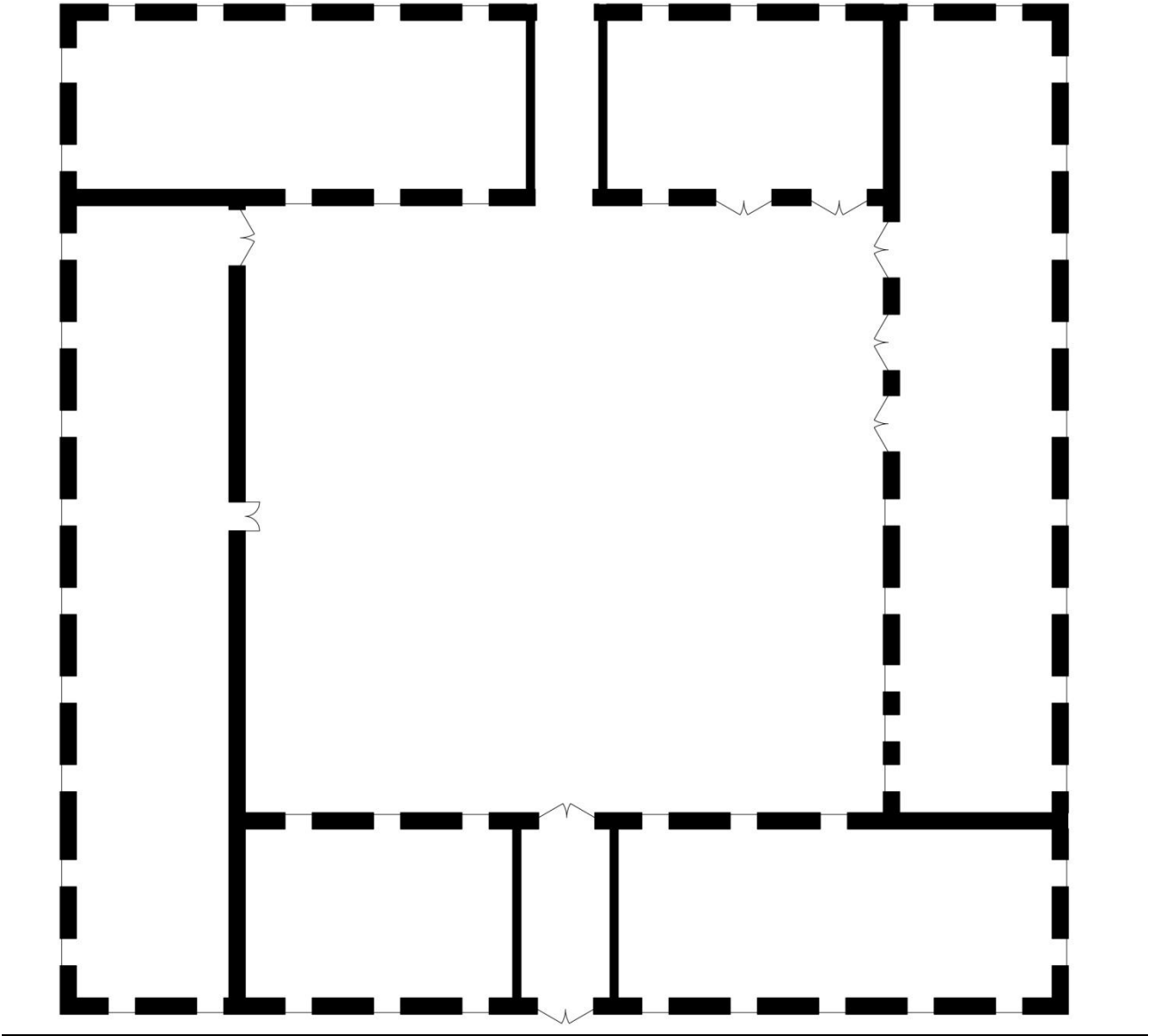

A kastélytól nyugati irányban, a Fertőszentmiklós felé vezető országút közelében található, a földszintes, négyzet alaprajzú, középudvaros, 11 ablaktengelyes épület. Klasszicista homlokzata sávós vakolású, középen kosáríves kapuval, medaillonos fejezetű lizénákkal, felette attikával, két konzollal, és közöttük fonatos dísszel. A párkányzaton lovát fékező férfi, a magyar csikós szobra, az egyik első monumentális parasztábrázolás a XVIII. század második feléből. Az egész homlokzaton, copfos jón félpillérek között körszeletíves nyílású ajtók vannak. Igaz ezek nagy része csak vak ajtó, illetve magas parapetű ablak bújik meg a zsalugáter mögött. A golyvás párkány feletti félemelet minden második tengelyében kör alakú kőkeretben szögletes ajtó nyílik. Az első és utolsó tengelyben, a félemelet felett fekvő puttó volt látható.

Az egykori leírások szerint az istálló 110 ló számára készült. Az épület egyúttal kocsi-, illetve szerszámmúzeum céljára is szolgált. Tudomásom szerint az épület egyik felében a Kísérleti Gazdaság művelődési otthona (Joseph Haydn Kultúrteremként), másik felében a gazdasági konzervüzem működött a 90- es évekig, majd a német FELIX kecsap gyár, ami már kb. egy évtizede nem üzemel. azóta az a fele teljesen elhagyatottan áll. A lovarda alaprajzi elrendezésében teljesen logikus szerkesztési elveket követő épület. Két bejárata van a középtengelyben, amelyeken át be lehet jutni a zárt épületszárnyakba, vagy egyenesen a belső udvarba. Az épület külső falai 1m vastag téglafalak. Az udvar felőli határoló falak belső meghosszabbításaiiban kifutnak a külső homlokzatokig, ezek osztják négy egyértelműen elkülöníthető részre az épületet. Három ilyen „kifutó” falnál látszik, hogy bejárati ajtó volt. A két fő úttal párhuzamos épületszárny belső szélessége 10.5m, míg a rájuk merőleges két szárny 1m-rel keskenyebb.

A külső homlokzatok majdnem teljes szimmetrikusak, a barokk építési elveknek megfelelő képet mutatva, ezzel szemben a belsők sokkal inkább a funkciónak kitett szerkesztés szerint készültek. Az átalakítások ellenére a lehullott vakolat miatt jól láthatóak a régi nyílások helyei, a boltíves áthidalások. A keleti belső fal szinte teljesen zárt, de kutatásaim során arra a bizonyosságra jutottam, hogy mivel az a rész is istálló funkciót látott el, ezért nagy valószínűséggel a külső homlokzat tagoltságát hordozhatta magán. Ebből következik, hogy a főút felőli szárnyban is a lovak kaptak helyet. A belső udvari nagy nyílások jelzik, hogy a ház Dél-nyugati szárnya lehetett a kocsiszín, mivel csak itt jelennek meg akkora áttörések, amin befér egy lovaskocsi. A lovarda belső terei szinte száz százalékban elpusztultak, egyedül az Északnyugati szárnyban található meg a falon a régi márványburkolat, valamint egy darab márványitató.

A födémek valószínűsíthető teljes cseréje után most vasbetonon nyugszik a kis hajlásszögű fémlemezfedésű tető, olasz hatásra az attika teljes takarásában húzódik. A belmagasságok különbözőek a terekben, de azt nem lehet tudni, hogy csak az átalakítás után lett így vagy eredetileg is ilyen váltakozó volt-e.

A lovarda épület átalakítására születtek elképzelések, a jelenlegi elfogadott állami döntés szerint, egy étteremsort alakítanának ki az épületben elsősorban magasrangú vendégek számára. Ez egy olyan koncepció része, amikor Fertődön már több exkluzív szálloda is megvalósult. Véleményem szerint ez az elképzelés teljesen hibás, mert még a környezet, ami évi 130- 150.00 látogatót vonz, sem tudja teljesen ellátni a környék éttermeit, valamint a kastély együttesnek van étterme, ami szintén felújításra vár, és sokkal jobb helyen is van egy vendéglátó funkciójú épületnek.

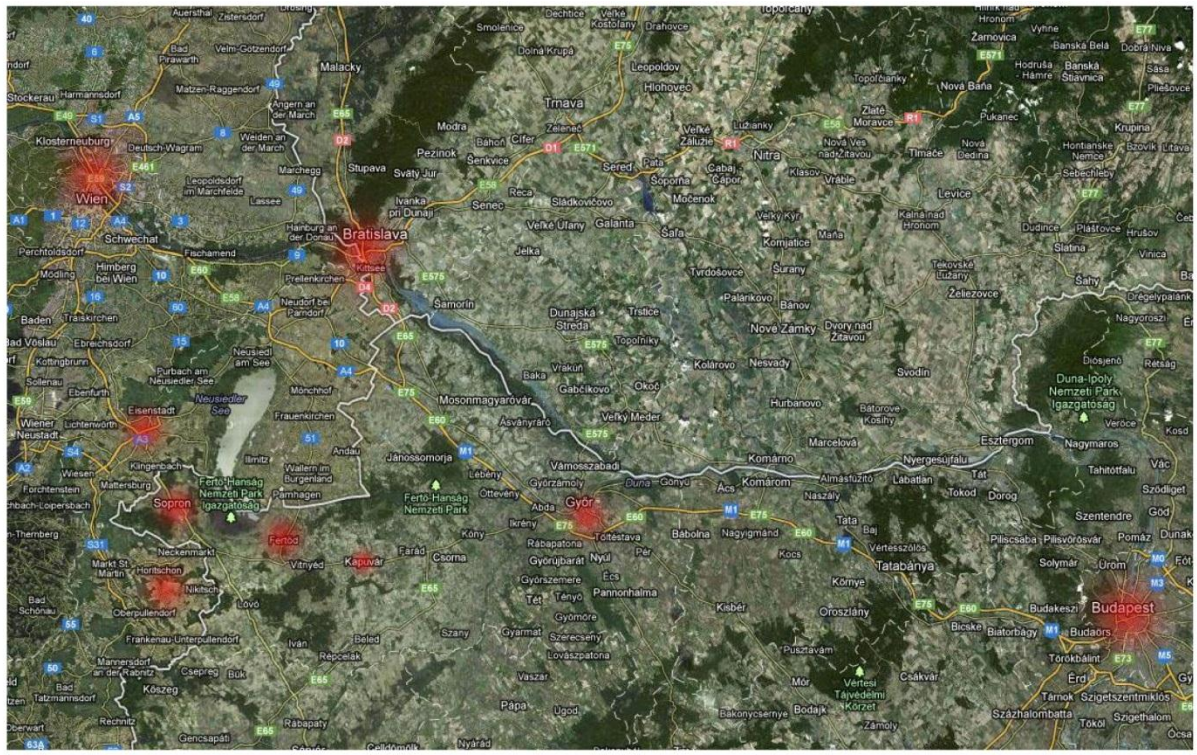

Meglévő épületek a közvetlen környezetben és a belső struktúra A területemen több gazdasági épület is van, melyek nagy része a konzervgyárhoz tartozott. Jelenleg rossz állapotban vannak, az üvegházak teljesen az enyészeté lettek, mint csontvázak fekszenek a sűrű növényzet között, gyakorlatilag a vad természet lett úrrá rajtuk. Rájuk sem lehet nagyon ismerni. Az udvarban levő színek sincsenek már a legjobb állapotban, a hozzáépítésekről nem is szólván.

Tudtommal, ide is kiterjed a kastély felújítása. Ezeket, az épületeket fogják először lebontani - ami, ilyen műemléki környezetben teljesen elfogadott hozzáállás-hiszen, amikor ezeket (üvegházak, színek, raktárak) ide építették az előző rendszerben, akkor hoztak egy teljesen helytelen döntést. A lovarda belsejében, hogy mi volt, azt teljes homály fedi egészen a régészeti feltárásokig. Csak esetleg a főfalakból, nyílásokból lehet következtetni a régi struktúrára. De a legfontosabb, hogy az alapképlet most is észlelhető. Ami pedig a világháború utáni funkcióváltások során bekövetkezett, újonnan épített közfalakat illeti (ahol még megvan), a józanész és a műemléki szempontok is azt kívánják, hogy az "újrafogalmazáshoz" teljesen ki kell üríteni az épületet.

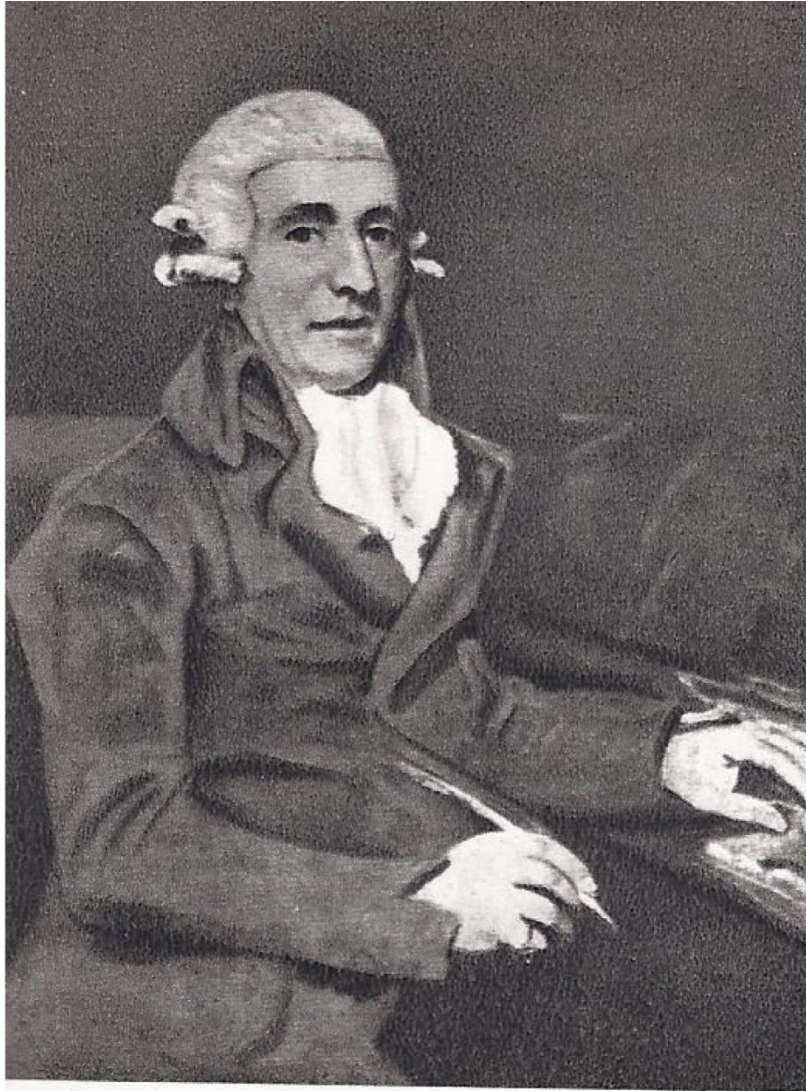

Zenei élet a tágabb környezetben

Úgy gondolom kihagyhatatlan, hogy néhány sorban ne említsem a környékbeli zenei életet. A Budapest-Bécs-Pozsony zene háromszög, nem csak Európában, de talán az egész világon nagy hírnévre tett szert az elmúlt néhány évszázadban. Ezekben a városokban lehet a legtekintélyesebb komolyzenei életet fellelni. Nehéz a kisebb helyekre „odacsalni” nagyobb nézőközönséget. Így talán meg is lehet határozni, hogy egy ekkora városban mint Fertőd, mekkora koncertteremre lenne szükség. Eisenstadt: Az osztrák oldalon Haydn városának nevezik. Emléket állítanak az egykori világhírű zeneszerzőnek. Akár említhetem a Konzervatóriumot, ahol komoly zenei felsőoktatás folyik, valamint akár a 600-650 fős Haydn koncerttermet. Nem tudok elmenni amellett, szót ne ejtenék, arról, hogy ez a koncertterem évről évre deficitese, mivel a kisebb helyi előadók nem tudják megtölteni a termet, 100-150 fővel kevesebb vendég van az előadásokon, mint amire minden alkalommal számítanak. Ebből okulva a doborjáni Liszt Ferenc koncertterem már kisebb. Ezért egy olyan kis faluban is, mint Doborján évről évre tökéletesen működik, és léptékét tekintve optimálisnak mondható. Sopronban a legnagyobb zenei élet mozgatója a Horváth József Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, mely mintegy 650 tanulóival évről-évre tömegeket vonz előadásaira. Megtudtam az igazgató hölgytől, hogy legnagyobb szükségük egy koncertteremre lenne, mivel meglehetősen körülményes és gazdaságtalan számukra, hogy ha nagyobb koncertet, évzárót stb. szeretnének tartani hatalmas bérleti díjat kell fizetniük.

Jos: Hayrye

Joseph Haydn

1732. március 31.-én született Rohrauban, alsó-ausztrában. Nem származott művészcsaládból, ősei szorgalmas kétkezi munkások voltak. Tőlük örökölte szorgalmát, a pénzügyekben való pontosságát és a bölcs beosztást. Zenei tehetsége a rohraui iskolamesternek tűnt fel. Hainburgban énekel, majd 8 évesen a Stephans dóm fiúkórusába kerül Bécsbe. 17 évesen hangja mutálása miatt állás és ajánlások nélkül került a bécsi utcára. Külvárosi kocsmákban muzsikálgatott majd utcai zenélésből és orgonálásból élt. Majd Morzin cseh grófhhoz szerződött karmesternek Lukavicére. A gróf egyik hangversenyén jegyezte meg a fiatal karmester nevét Esterházy Pál Antal herceg, és 1761-ben szerződtette. A hercegi szolgálat alatt közel 80 vonósnégyest írt. Ez azt mutatja, hogy Haydn igen könnyen komponált, csaknem az írás gyorsaságával jegyezte le a kottafejeket. Pál Antal herceg halála után öccse „Fényes” Miklós vette át a hercegi címet. A hercegi udvar 1766-tól az év nagy részét Eszterházában töltötte. Hetente két-három operaelőadást és két hangversenyt rendeztek. A herceg folyamatosan követelte az újabbnál újabb zenedarabokat, amelyeknek komponálása Haydnnak sokszor komoly nehézséget okozott. Haydn, mint zeneszerző sikeres volt Eszterházában, de magánemberként sokat szenvedett. Megnősült, feleségül vette Maria Anna Kellert, de békés otthon és gyerekek helyett nyert egy civakodó, féltékeny és vakbuzgó feleséget. Ezek után nem csodálható, hogy amikor a herceg udvarában megjelent Antonoi Polzelli hegedűs és Luigia Polzelli mezzoszoprán énekesnő, Haydn beleszeretett a tipikus olasz, kecses alakú, barna, tüzes szemű nőbe. Luigia rendkívül boldoggá tette Haydnt, a vele való emberi kapcsolat mélységesen felkavarta, életét izgalmasabbá és gazdagabbá tette. 1784-ben megismerkedett Wolfgang Amadeus Mozarttal. Jellembeli különbözőségük miatt ez a találkozás mindkettőjük számára ösztönzően hatott. Mozart hangulaterő volt, Haydn kiegyensúlyozott, barátságos, jó humorérzékű. Mozart 25 éves, gyorsan, látványosan fejlődő zeneszerző, míg Haydn 49 éves, érett, lassan változó karmester volt.

Korabeli festmény egy opera előadás díszletéről, jobbra fenn a belógatott istenség, elől Haydn zenekara

Haydn a világtól elzárt Eszterházán munkálkodva nemzetközi hírnévre tett szert. Fényes Miklós herceg utolsó éveiben szinte remete életet élt, Haydn ebben az időben már elsősorban külföldi megrendeléseken dolgozik. A herceg halála után teljes szabadságot kapott, de viselnie kellett az „Esterházy karmester” címet. Ajánlatot kapott egy londoni szereplésre, az út hatalmas sikert hozott Haydnnak, nemcsak a művészvilág, az angol arisztokrácia is elfogadta, és oxfordi doktorrá fogadták. 1795-ben II. Esterházy Miklós megbízta a zenei élet újjáteremtésével. Haydn munkája nem volt megerőltető, évente egy-egy misét kellett komponálnia, ezért új zenei műfajban, az oratóriumban próbálta ki magát. Teremtés című oratóriuma óriási sikert aratott Bécsben. Haydn ezután még sokat dolgozott, de tudatában volt gyengeségének, öregségének. 1803-ban lépett utoljára közönség elé, a Megváltó hét szava című művét dirigálta. 1809. május 31-én szelíden elaludt, de nem aludhatott nyugodtan. Bécsben temették el. 1820-ban átszállították holttestét Kismartonba és ekkor derült ki, hogy teteméről levágták a fejét. Koponyája hosszú évekig a Rosenbaum házaspár tulajdonát képezte, akik a frenológia hívei voltak. A frenológia álláspontja szerint a koponyacsontok homorulataiból és domborulataiból kikövetkeztethető az ember zsenialitása, és a Haydn koponyára ezen elmélet alátámasztása miatt volt szükségük. Mivel sikertelen volt a nyomozás a koponya holléte után, Haydn földi maradványait a fej nélkül temették el újra. Hosszú évek teltek el mire aztán a fej és a test végül 1954-ben egyesülhet.

1989.-es 20. Országos Ifjúsági Zenei Táborból a Joseph Haydn zeneiskola tanulói

Joseph Haydn zeneiskola

A Soproni Zeneiskola néhány tanára az 1970-es években vállalkozott arra, hogy a mostoha utazási körülmények ellenére Fertőd és Sopron között "ingázzon" és zongora, hegedű szakokon oktassa a jelentkező gyerekeket Fertődön is. A tanítás tárgyi feltételei (termek, rendelkezésre álló hangszerek stb.) sok kívánni valót hagytak maguk után, a lelkes tanárok azonban bíztak a mondásban: "táncolni kell, a zene majd csak megjön valahonnan" - azaz jó munkával, a tanulólétszám növelésével elérhető lesz a feltételek javítása is. Az itt élő, zenét szerető és művelő embereknek is köszönhető, hogy a hetvenes években a kapuvári zeneiskola fiókiskolájaként megkezdődött a zenetanítás a megye akkor legfiatalabb zeneiskolájában, Fertődön. Fertőd Nagyközség Közös Tanácsa 1977-ben „Fiók Zeneiskola” létesítéséről határozott. A közel hatvan tanulóval elindított iskola igazgatója Fejérvári Sándorné volt. J. Haydn egykori lakhelyén a Muzsikházban - amely az 1980-as években Fertőd egyik legszebb, felújított barokk épülete volt - méltó környezetben kapott otthont a zeneiskola.

A tanulólétszám növekedésének biztosítéka volt az is, hogy Fejérvári Benedek a zeneiskola igazgatója, egyben az általános iskola énektanára, és az iskolai kórus vezetője is volt. Az Éneklő Ifjúság mozgalomban elért kiváló eredményeknek, az énekkari foglalkozásokon szerzett zenei élményeknek köszönhetően a kórustagok, illetve tanulók nagy számban váltak a zeneiskola tanulóivá. Az elméletet a gyakorlatban alkalmazva jól tudta, hogy a „zenei tömegnevelésnek az éneklésre kell épülnie” és hogy az általános iskolából indulhat ki. Igyekezett mindent megtenni a zene és az énektanítás becsületének helyreállításáért, munkájával csakis művészi értékeket kívánt átadni. 1995-2007 között zeneiskola tanulói létszáma csaknem megnégyszereződött (220-240) az indulólétszámhoz képest.

A Joseph Hayd zeneiskola növendékhangversenye

Az elmúlt húsz év alatt többen voltak, akik a Fertődi Zeneiskola tanulójaként kezdték meg alapfokú tanulmányaikat és ma már zenei pályán tanárként, zenekari muzsikusként, egyházzeneészként-kántorként dolgoznak itthon vagy külföldön, illetve még zenei középfokú intézmény tanulójaként készülnek hasonló pályára. Iskolánk térségi, regionális feladata ezekben az esztendőkből még erőteljesebbé vált - tizenhét településről érkeztek gyerekek.

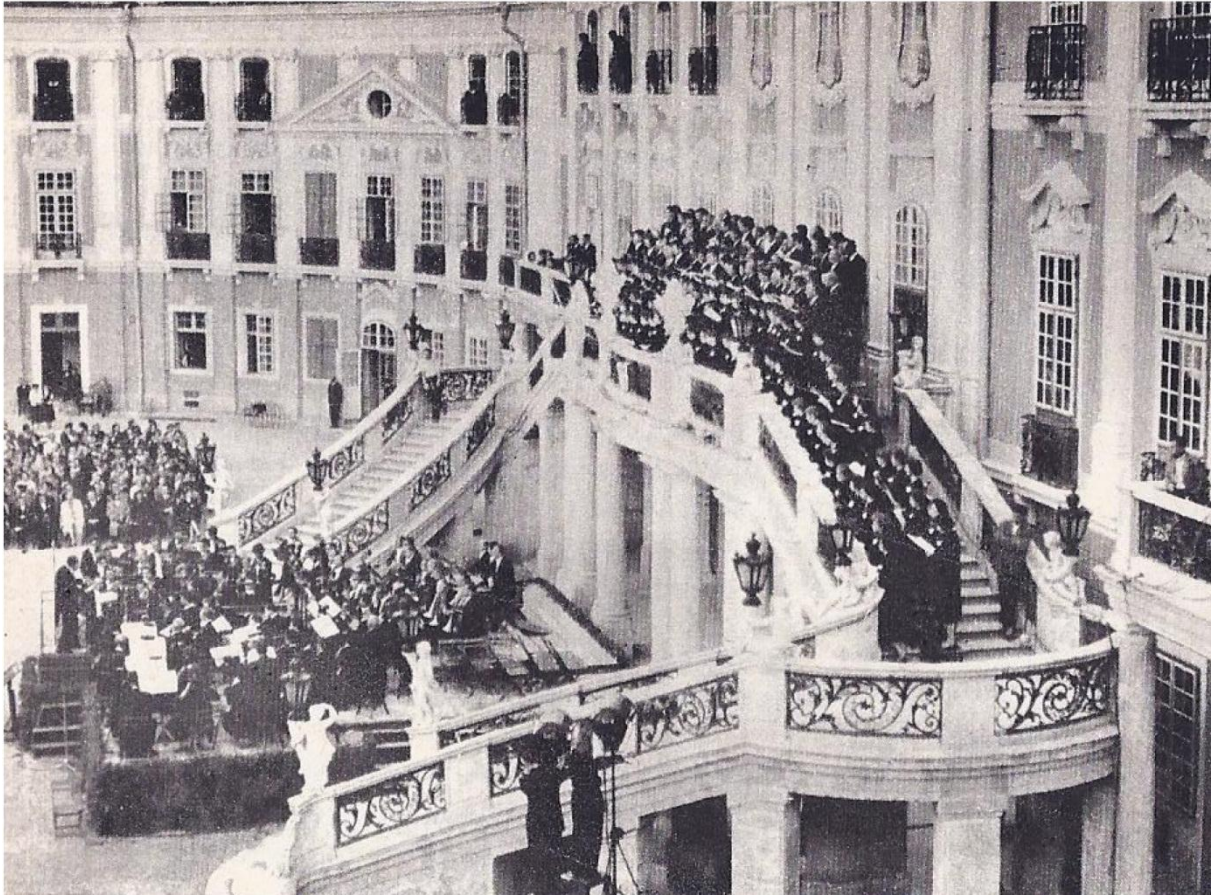
A zeneiskola a település életében akkor, és azóta is a közművelődés egyik bástyája. Ennek köszönhetően 1989-ben - a 20. Országos Ifjúsági Zenei Tábor évében - a Muzsikaházban, a zeneiskola szomszédságában, az akkori népművelő kezdeményezésre, Haydn iránti tiszteletből a mester egykori eszterházi rezidenciáján egy emlékszoba, kis múzeum nyílt, - amely a J. Haydn emlékek után kutatók egyik zarándokhelye lett, egyben kamarakonzerteknek is helyt ad.

Az iskola hagyományos rendezvényei: - a tanév végi ünnepi hangverseny az Esterházykastély dísztermében, - az adventi templomi hangverseny, amelyet a Fertőd-Eszterházi Szt.

Kereszt templomban (1995-...) tartanak, továbbá - a Zene Világnapja - október 1.- alkalmából rendezett hangverseny, amelyen évenként felváltva híres meghívott művészek, illetve a zeneiskola egykori tanítványai, tanárai lépnek fel (1998-...), a pedagógiai szakmai nap a furulyát oktatók számára, ...

Győr-Moson-Sopron megyében a Fertődi Zeneiskola adott otthont a IV. Európai Ifjúsági Zenei Fesztiválnak. Ez a nemzetközi jelentőségű rendezvény nemcsak az iskola, de a megye jó hírnevét is öregbítette.

Hangverseny a kastély udvarán

„A magyar Salzburg”

"Egy korszak akkor lesz múlt, ha megírják...Mert a rosszul elrendezett múlt föltámad, vissza jár, állandóan zavarja az embert. A megíratlan idő meg egyszerűen el sem megy, ködszerűen üli meg a tájat és az elmét. Barbár mint a teremtés előtti sötétség."

Juhász Gyula

Néhány példát szeretnék idézni, hogy az elmúlt 50 évben folyamatosan arról van szó, hogy itt Haydn emlékére egy nemzetközi színvonalú zenei központot szeretnének létrehozni.

(1) 1959 őszére, Haydn 150. évfordulójára elkészültek a díszudvar helyreállítási munkái. A díszudvaron ez alkalommal tartott első nagy hangverseny egyúttal a helyreállított helyiségeknek a nagyközönség részére való megnyitását is jelentette. Ezt a szabadtéri hangversenyt követték az Országos Filharmónia rendezésében, a díszteremben megtartott kamarahangverseny, amelyen a legjobb magyar vonósnégyesek, illetve kamaraegyüttesek szerepelnek. Nyaranként átlag 6-8 ilyen hangversenyt rendeznek.

A zenei játékokat a jövőben is megrendezik. A díszudvarban, illetve a zeneteremben tartott hangversenyek műsora tovább gazdagodik, a teljes helyreállítás után itt alakulhatna ki az ország egyik legjelentékenyebb zenei központja. Nem álom ez, hanem reális terv. A 1959-es jubileumi Haydn-hangverseny után mind a hazai, mind a külföldi szakértők, kritikusok egyöntetűen megállapították, hogy ideálisabb helyet el sem tudnak képzelni Fertődnél. „Itt kell megteremteni a magyar Salzburgot” - mondta az egyik osztrák szakértő.

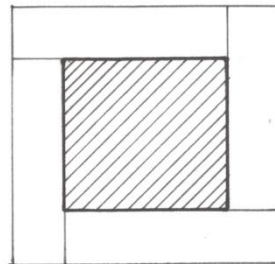
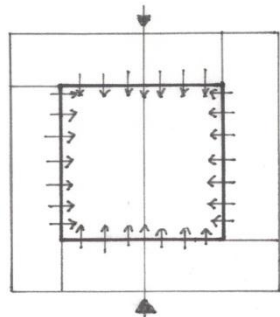
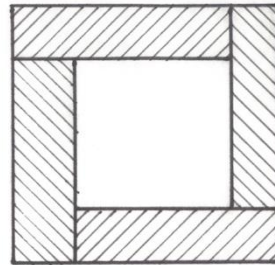
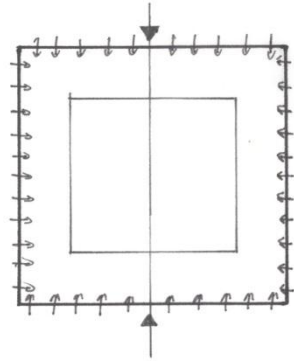
(2) A „Beschreibung” magyar fordításához csatolt műemléki szempontokból: Joseph Haydn Eszterházi több évtizedes működése az európai zenetörténet kiemelkedő emlékhelyévé avatja a várost. Az együttes hasznosítási programjának alapvető célkitűzéseként olyan Haydn személyére és itteni működésére épülő zenei „centrum” kialakítása kívánatos, amely a klasszikus zenekultúra elmélyítésének ad méltó keretet, a magyar és nemzetközi zenei életet gazdagítja egy új, jelentős központtal.

A Mozart Alapítvány megismert elképzeléseivel és igényeivel, híven szolgálják a nagymultú műemléki együttes újjászületését, a magyar és nemzetközi zenei élet fejlesztését. Ennek ismeretében a tervezett Haydn-Mozart Akadémia ide történő letelepedését az Országos Műemlékvédelmi Hivatal teljes mértékben támogatja.

(3)A 2007-2013. SOPRON-FERTŐDI KISTÉRSÉG KISTÉRSÉGI INTEGRÁLT PROJEKTC SOMAGBÓL

A kulturális turizmus területén szükséges Haydn kultusz erősítése (Fertőd, Sopron), komoly és könnyűzenei koncertek, fesztiválok szervezése, (helyszín a kastélyok mellett a Fertőrákosi kőfejtő), az Eszterházy és Széchenyi emlékek megőrzése és köré programok szervezése.

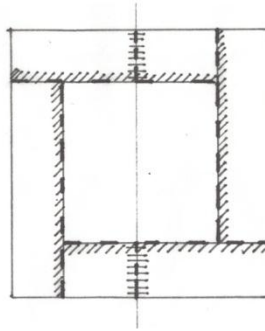
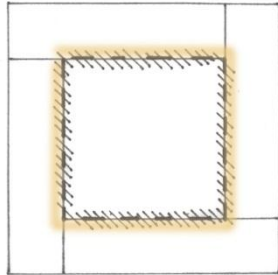
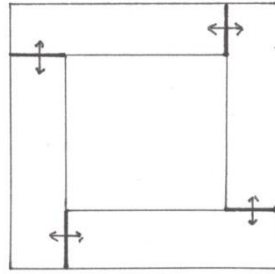
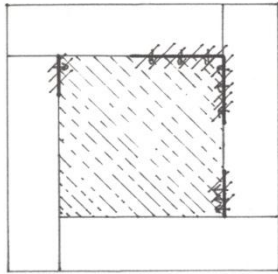

Gondolatok

Egyre mélyebbre ástam magam ebbe a fantasztikus környezetben, és próbáltam megismerni a hely szellemét. Vég nélkül olvastam a 18. századtól napjainkig kortárs művészek, költők, filozófusok, valamint 20. századi művészettörténészek, régészek, építészek, zeneművészek és sok más Eszterházával foglalkozók írásait. Gyakran találkoztam különböző nézetek ütközésével, de minden egyes elolvasott és meghallgatott szó után egyre tisztább kép kezdett kialakulni bennem. Érdekes volt számomra az, hogy csak a jelen kor emberének szemét szűrje az, hogy ez az együttes ilyen módon alakult ki. Mennyire kihasználták, kizsákmányolták a népet. Szerintem ez nem érvényes az Esterházy családra, nem lehet arról hallani, hogy a nép gyűlölte volna őket, és ennek szerintem egy fő oka az, hogy megbecsülték a köznapi embert is. Ahogy jobban beletemetkeztem az építészeti, hozzáállásbeli elvekbe, vizsgáltam a teljes együttest, ráébredtem, hogy mindennek megvan a helye. Erősen élt az adok-kapok elv. Ez talán leginkább a zenei életben mutatkozott meg. Csodaszámba lehet azt venni, ahogyan Eszterházában a zenét kezelték. Az Operaházat minden élő ember gyermeke ingyen látogathatta. -Eszterházában a csapból is zene szólt.- Ezalatt nem csak Haydn munkásságát értem, hanem azt is, hogy korabeli ábrázolásokon látható, hogy ha nem a "nagy mester" szimfóniái csendültek fel, akkor cigányzene szólt, vagy éppen az egyik zenész „szolga” próbált a kertben. Ez sajnos mára már elveszett. Úton-útfélen találkozom az elmúlt kb. 50 évből írásokkal, hogy meg kell teremteni Fertődön egy európai szintű zenei központot. Ezzel kapcsolatban máig nem történt nagy változás. Igaz az első lépést már talán megtették azzal, hogy a Marionett színház felújítási munkái lassan befejeződnek. Sajnálattal hallottam azt, hogy a zeneiskolát ki akarják üldözni a Muzsika házból, mert szálloda lesz belőle. A tervezendő témámmal többek között ezekre a gondolatokra szeretnék válaszokat adni.

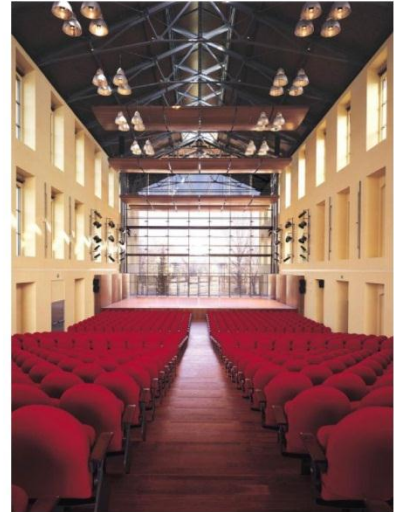

Tervezésiprogram

A tervezési programom kialakítása során egyik legfontosabb szempontnak tartottam, a meglévő épülethez való érzékeny hozzáállást. Ez a 63x63 méteres barokk-rokokó szimmetrikus épület egy erős alapot képez. Nem akarok, és véleményem szerint nem is szabad elmenni az adott terei mellett. Ezek bizonyos mértékben meg is határozzák, hogy a különböző funkcióim mekkora alapterületet fognak elfoglalni. A négy részre tagoltságát kell elsőképp említenem. Úgy szeretném feltölteni a tereket, hogy a struktúra megmaradjon. Így a négy rész: zeneiskola, fogadótér-aula a koncertteremhez, koncerttermet kiszolgáló blokk, kamarapróba terem és művészeket kiszolgáló funkciók, valamint az ötödik-általam képzett tér-maga a koncertterem. Természetesen ezeket oly módon szükséges egymás mellé sorolni, hogy ahol elengedhetetlen és a lehetőség is adott, ott kapcsolat létesüljön a közöttük. Célom továbbá az, hogy az épület adta lehetőségek szerint az egyes elkülöníthető funkciókat külön bejárattal megközelítve egymástól függetlenül is használni lehessen. Ahogy az Eszterházi épített környezetet vizsgáltam, arra jöttem rá, hogy példátlan harmónia jellemezte, amit talán a barokk építészet, de Esterházy Miklós és a maga köré vont mesterek, művészek generáltak. Ez a hatás érezhető a lovarda épületén is. Ennek az egyensúlynak a megőrzését tartom a legfontosabbnak a tervezés során. A térstruktúra alakításával, sűrűsödéseket-ritkulásokat, tágabb és szűkebb tereket szeretném eszközül használni, hogy a lehető legjobban újraértelmezzem ezt a rosszul használt eszterházi művet.

Példák

Auditorium Niccolò Paganini

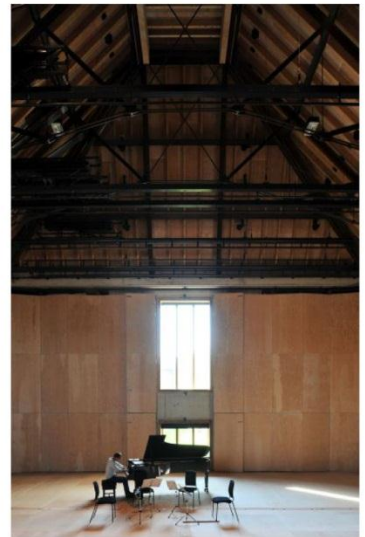
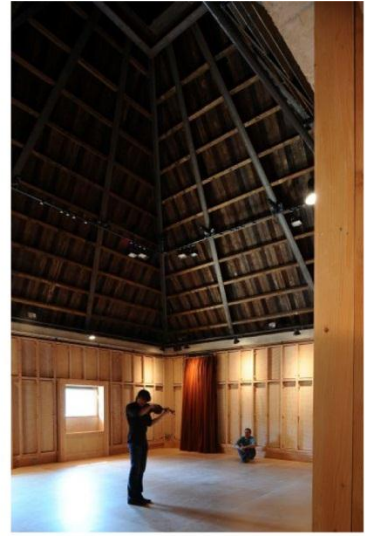
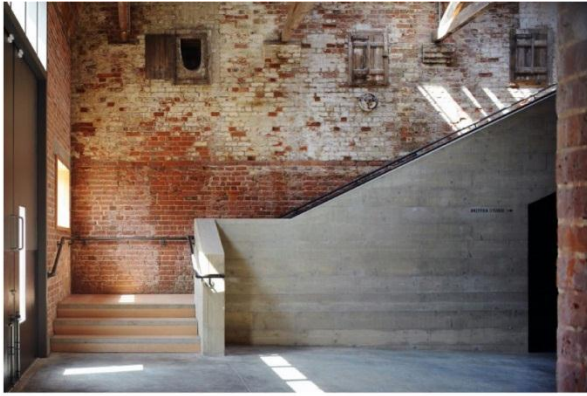
Helyszín: Olaszország, Párma

Építész: Renzo Piano

1999-2001

Renzo Piano műve ékes példája annak, amikor egy elhagyott gyárlelétesítmény új funkciót kap és az új rendeltetés tökéletes egyensúlyba került a régi épülettel az építészeti megmunkálás során. Ezt csak tetőzi az a tény, hogy ez az új koncertterem mennyire szépen kommunikál a helyszínnel, ami szintén átalakult az idők során, és együtt formálják teljessé az épített környezetet.

Aldeburgh Music Creative Campos

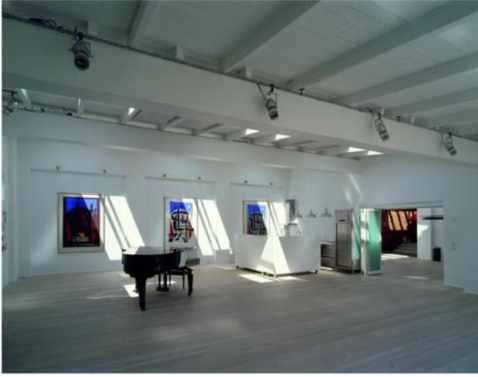
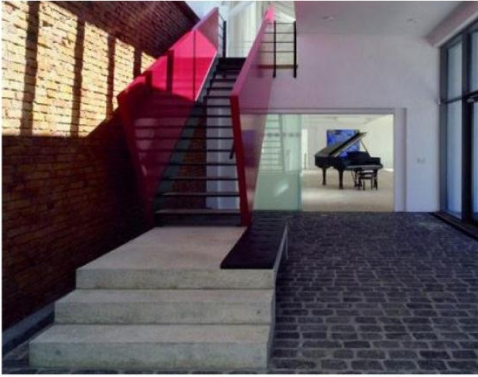
Helyszín: Anglia, Suffolk

Építészet: Haworth Tompkins Architects

2004-2009

Az épület szép példája annak, hogyan lehet a régit és az újat összhangba hozni amellet, hogy új funkcióval töltik meg. Az építészek szerették volna megőrizni a ódon hangulatot. A plusz funkciókat pedig úgy belehelyezni, hogy az építészeti elemek egyensúlyba kerüljenek egymással, egyik a másikat ne zavarja.

Mogens Dahl Klasszikus és Kortárs Zenei Intézet

Helyszín: Dánia, Koppenhága

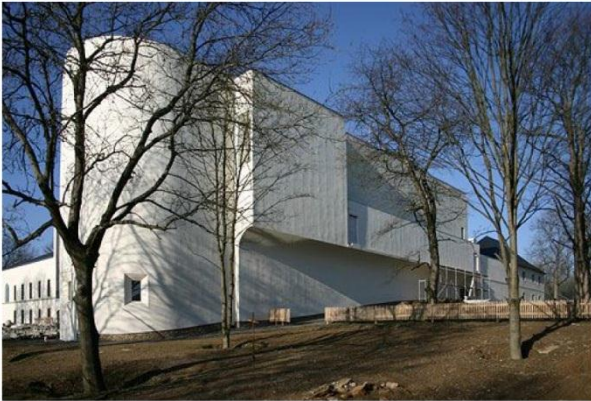
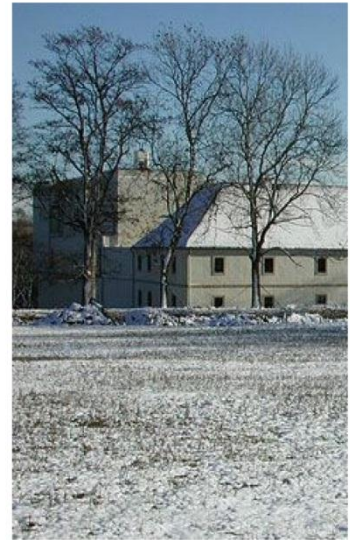
Építészet: Maali & Lalanda A/S

2006

Véleményem szerint ez az épület jó példa arra, hogyan lehet funkcióváltás esetén egy épület belső tereit minimális hozzáépítéssel és elbontással jelentősen megváltoztatni. Ennek a változásnak az eszköze a szín, esetünkben a fehér, ugyanis ezekben a terekben a zene az első.

Régóta ismert tapasztalat, hogy a telített színek által kialakított környezet az erős hangokat elviselhetetlenné teszi. Tehát a tört színek, a fehéret tartalmazó keverékek a zajérzetet csökkentik.

Novy Dvur kolostor

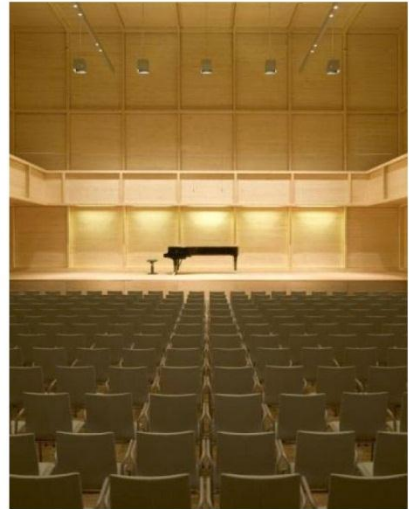
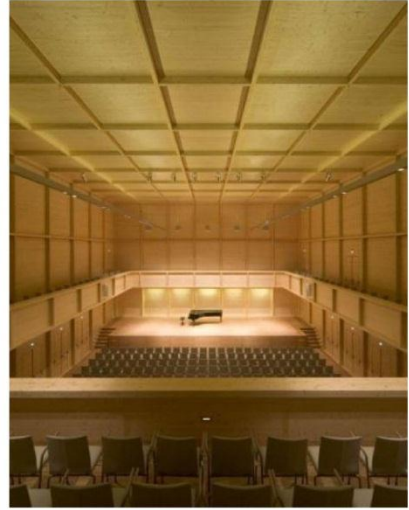
Helyszín: Csehország

Építész: John Pawson

2001-2004

Pawson teljes építésze és ez az épülete is példaértékű. Ebben az épületben egmutatkozik az a jelenség, mikor az alkotó oly mértékben foglalkozik a helyszínnel, funkcióval, a használókkal, hogy az teljesen azonosul szellemiségével. Olyan eszközöket használ, amivel egyensúlyt teremt a múlt és a jelen között. Érzékenyen nyúl a meglévő épülethez, kiegészíti azt, megszünteti az esetleges feszültségeket. Anyaghasználatán is csak ezt lehet látni. Mégis mikor ránézünk a kolostorra, tudjuk mi az új, mi a régi, de az a jó érzés fog el bennünk, hogy mintha mindig is így lett volna.

Liszt Ferenc konzerthall

Helyszín: Ausztria, Rajding (Doborján)

2004-2006

Úgy gondolom, hogy ez a tanulmány nem készülhet el anélkül, hogy ezt az épületet ne hoznám fel példaként. Sok kérdésre választ ad ez az épület. Csak hogy néhányat említsek, ami bennem felmerül: hogy miként lehet falusi környezetbe egy modern koncerttermet belehelyezni, mekkora az a lépték, amit képes ellátni egy falu, hogyan tud kommunikálni egy régi családi ház és egy ilyen léptékű épület, úgy hogy erősítsék egymást. Ez az épület számomra a közelsége miatt is erősen inspiratívnak számít.

Alaptézis

Hajnali órán ért villámcsapásként a gondolat, hogy miért nincs Haydn emlékére - Kinek Üstdob szimfóniája talán a legerősebb komolyzenei emlékként maradt meg bennem az általános iskolából – tiszteletére koncertterem Fertődön

Helyszíneresés

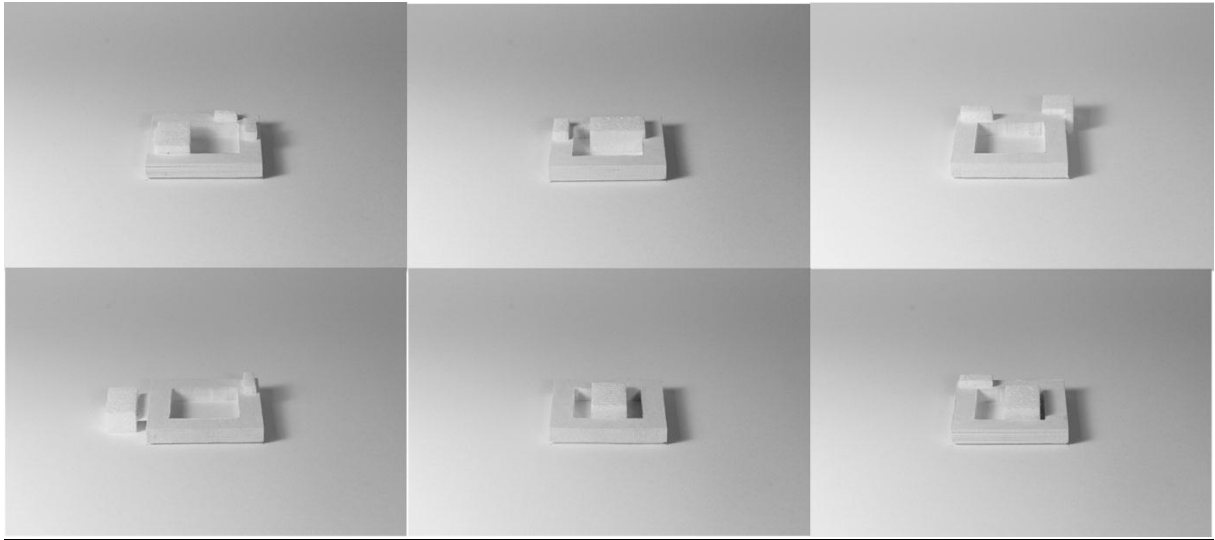
Jó néhány napkelte múlt el, mire egy újabb álomból felébredve megszületett a döntés - Helyszínt keresek a koncertteremnek. Tisztában voltam azzal, hogy a kastély közvetlen környezetében kell megtalálnom az épület helyét. Hosszú órák teltek el sétálgatással, fűben ücsörgéssel, a lehetséges területek fotózgatásával, de igazán nem éreztem sehol sem azt a bizsergést, mint akkor, amikor megláttam egy romos Eszterházy épületen Haydn fém arcképét és alatta egy kusza feliratot. - Joseph Haydn Kultúrterem-

-Miiiiii? (gondoltam) Kisebb utánajárás után kiderült, hogy ez a lovarda épülete, és még a rendszerváltás előtt működött itt mozi és kisebb színházterem. Gondoltam, ez lesz a tökéletes helye a víziómnak. Így, ahelyett, hogy én találtam volna meg a tervezési területem a tervezési terület talált meg engem.

Impresszió

Ettől a perctől fogva, amikor tudtam kimentem Fertődre, szívtam magamba a hely varázsát, próbáltam megérteni. Izgatottan vártam, hogy mikor kapok rajzot az épületről, mikor jutok be. Amint először léptem át a bejárati kaput, egy olyan világ tárult elém, amire nem is számítottam. Az idő vasfoga és az emberek romboló hatása igaz mindenhol otthagya nyomát, de mégis valamiféle fenséges harmónia-egyensúly lakozott az épületben az első perctől fogva. A belső udvaron csodás zárt világával. Éreztem, hogy ez lesz számomra a megfelelő hely ahol egy Haydn-höz méltó koncertteremet tervezhetek.

3. Műszaki leírás

3.1 Építészet

_Koncepció - telepítés

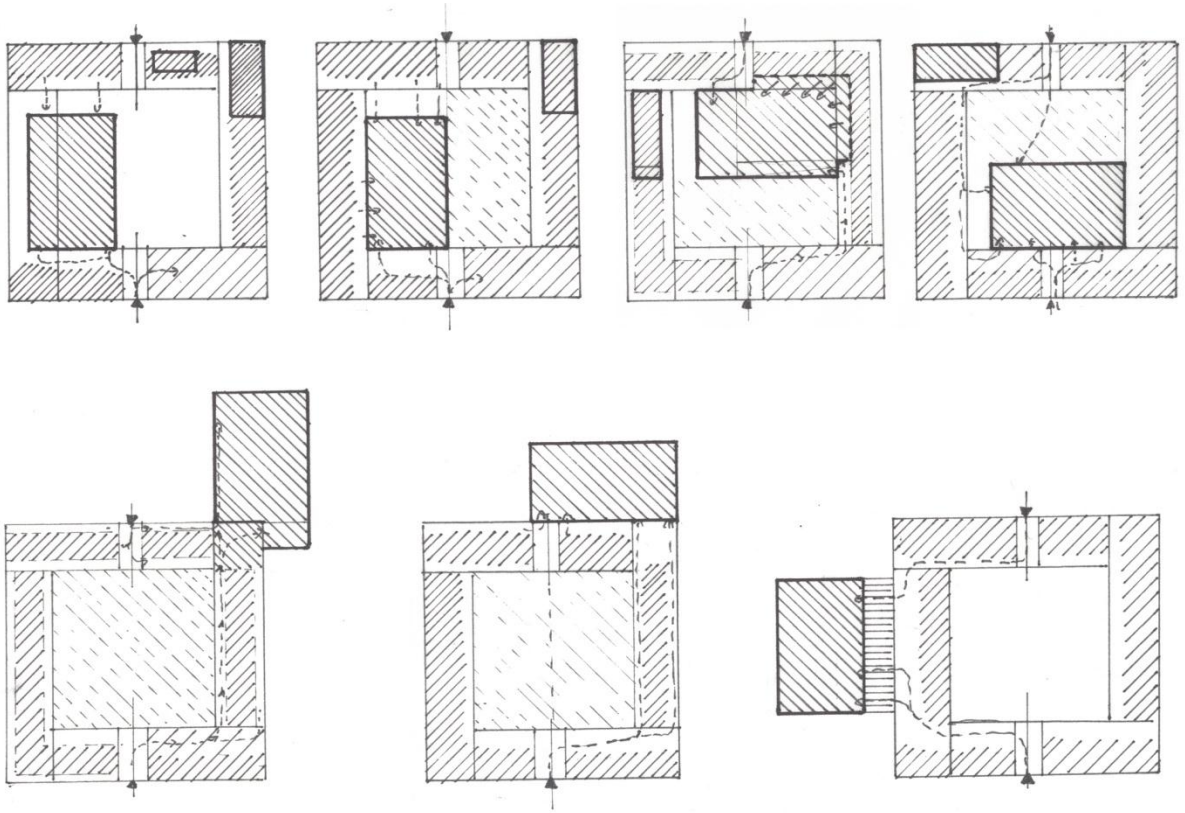
Célom volt a meglévő épület átfogalmazása, feltöltése új funkcióval, mindezt úgy, hogy közben megőrzöm Eszterháza szellemiségét. Már a kezdeti lépésekkor tisztában voltam azzal, hogy a koncerttermet új épületben valósítom meg, csak a módja nem volt teljes mértékben tisztázva. A meglévő épület felmérése és téri szituációinak elemzése után álltam neki a különböző funkciók helykeresésének. A tervezés első percétől kezdve tudtam, hogy milyen egységekre van szükség, továbbá mi az ideális mérete a zenedoboznak.

Az alapteória ellenére – a kezdetektől sejteni lehetett, hogy hol a helye a teremnek - több kerülőutat is bejártam a tervezés kezdeti fázisában, megvizsgáltam az esetleges lehetőségeket, majd kizártam a nem megfelelőt. A két épület – régi és új ház - téri és alaprajzi helyzetét párhuzamosan vizsgáltam, majd újabb és újabb döntéseket hoztam és jutottam el a célig.

Kerestem azt az ideális magasságot, amivel még biztosítható a terem megfelelő belső aránya, illetve a meglévő épülethez viszonyítva is ideális méretekkel rendelkezik. Célom volt olyan téri állapot megteremtése, hogy a koncertterem mérete akkora legyen, amely a sétány némely szakaszáról nem látszik, megbúvik az eszterházi épület mögött.

Mikor a különböző épületrészek megtalálták helyüket, következhetett tereik letisztítása, a kapcsolódási pontok megfogalmazása, és a berendezése.

Telepítés-környezetbe illesztés

Miután „megtaláltam” a lovarda épületét, a környezetbeillesztéssel már könnyebb dolgom volt. A fő kérdés már csak az maradt: miért nem az operaház helyére tervezem a koncertteremet.

Úgy gondolom, hogy korunkban szükséges és fontos a meglévő épületállomány gondozása, főként műemléki környezetben. Ezért választottam helyszínül a lovarda épületét.

A tömeg és térkapcsolat vizsgálatát követően meghatároztam az épület helyét, a lovarda udvarában. A pontos helydefiniálást további elemzések sora előzte meg, amit makettekben és vezérszínti rajzokon mutatok be.

A fő indokok, amiért ide került:

- udvar használata
- eredeti állapotában is a pezsgőbb élet színtere volt
- erős belső világgal rendelkezik
- funkcionális kapcsolatok jobbak

Parkolók kialakítása

A lovarda épülete az Esterházy kastélypark belső területén található, ezért a parkolás megoldása elég egyértelművé válik. Ilyen jelentős műemléki környezetbe nem szabad a nézőközönséget autóval beengedni. Ebből kifolyólag Fertődön már van kijelölt parkoló, mely képes nagy mennyiségű embertömegek befogadására.

Ezen felül gondolni kell a művészekre is, akik nem érkehetnek a nézőközönséggel együtt, ők a lovarda épülete mögött kialakított, a belváros felől megközelíthető parkolóban állhatnak meg. (Ez a rész a történelmi időkben gazdasági rész volt - itt tárolták a trágyát). Az épület szolgáltató funkcióinak gazdasági feltöltése is innen történne.

A mozgáskorlátozottak számára is itt biztosítanék parkolót.

Továbbá a vendégek részére biztosítottam a közeli megérkezést, – azon megérkezőknek, akiknek nehézséget okoz a séta a parkolóból – ezért a főbejárattal szemben, a fő út szélén öblöt alakítottam ki.

Szerkezet

Épületszerkezettani szempontból több részre osztottam az épületet - a meglévő felújított és bekerülő szerkezetire, illetve az új konstrukció elemeire.

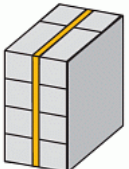
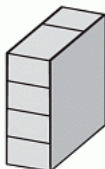
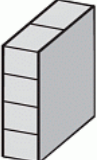
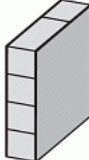
Lovarda

Főfalai 1méter vastag, falazott téglafalak, alapozását a teherhordó talajréteggig levitték, mely alig szélesebb, mint a felmenő falak. Födémek egykoron fából voltak, jelenleg vasbeton. Az attika mögé rejtett fa fedélszéken deszkaborítás található, azon pedig fémlemezfedés (jelenleg bádog, építése idején valószínű ólomlemez volt). A hajdani vízvezetés falba rejtett fa esőcsatornákkal történt, mára bádog külső elvezetőkön folyik le a víz.

A lovarda szerkezeti felújítása a kastélyhoz hasonlóan megy végbe. Az alapos régészeti feltárás után megkezdődhetnek a helyreállítások. A falszerkezetek hőszigetelése nem szükséges. Külső vakolat - a kastély felújítására jellemzően - Trilak Naturit 0005-Y50R_S1010-Y40R_S2010-Y40R keverék, a belső vakolatok fehérek, csupán a fogadótérben tartottam meg az eredeti márvány burkolatot.

A vasbeton födémeket, ahol lehetett megőriztem. A tetőszerkezet a hajdani mintájára épül vissza, a különböző épületrészek elszeparálásával. Fedése anyaga álló korcolt vörösréz lemez - 20 centiméter ásványgyapot hőszigeteléssel. A vízvezetés az eredeti helyére beépített csatornákon történik.

Laboratóriumi, léghangátlási szám R_w [dB]					
	<p>2 x 20 cm HM 200 NF+GT kéthéjű falazat, 5 cm teljes szerkezeti dilatációval</p> <p>HL- 48 üvegyapot kitöltéssel, kétoldali 1 cm vakolattal</p>	63 dB		<p>30 cm vastag üreges fal merev kapcsolatokkal</p> <p>HML 300 NF+GT +vékonyágyazó habarcs + 2 x2 cm vakolat</p>	57 dB
	<p>Tömör, 25 cm vastag fal merev kapcsolatokkal</p> <p>HM 250 NF+GT + vékonyágyazó habarcs + 2 x 1 cm vakolat</p>	56 dB		<p>Egyrétegű 20 cm vastag HM 200 NF+GT falazat + vékonyágyazó habarcs + 2 x 1 cm vakolat</p>	54 dB

A fogadótér látszó tetőszerkezetű, ebből kifolyólag a kamaraterem téraránya az akusztikának megfelelő lesz és biztosított a reprezentatív belső tér. Mestergerendái két réteg élére állított palló, melyeket keményfa csappal rögzítettek egymáshoz. A padlóburkolat az össze helyiségben matt, fehér műgyanta - a mezőgazdasági jellegre visszautalva, ami alá vasbetonlemez és hőszigetelés kerül.

A nyílászárókat a felmérés után korszerűsített, eredeti formában teszik vissza az egykori helyükre - nyílásonként lemérik és egyedi részekként legyártják, majd beépítik. A belső nyílászárók magas, hangátlló tulajdonsággal rendelkező, tömör, fehérre festett ajtók.

A tételhatároló válaszfalak Silka mészhomok téglából falazott szerkezetek, aminek előnye, hogy a 4,6 métert koszorú nélkül elkészíthető, mindemellet akusztikai tulajdonságai kitűnőek. Mindkét oldalára 1-1 centiméter vakolatot hordanak fel. A kisebb helységekbe Rigips álmennyezet kerül. A kamarateremben a fal belső síkjára, a nyílások elé fa tolható zsalut tesznek – kedvező akusztikát szolgáltatót.

A zeneiskola kicsit különbözik a többi rész szerkezetétől - igaz padlóburkolata azonos, nyílászárói megegyező elven készülnek, mint a ház többi részén. Az iskola termeinél szükséges, hogy a falszerkezetek kielégítsék a magas hanggátlási követelményeket. A termek között dupla 15 cm-es Silka falazat van, oly módon, hogy azt a főfalaktól és padlószervezettől teljes szerkezeti dilatációval elválasztjuk. A termek belső falát és födémét a kellő mértékben üvegyöngy burkolat borítja, továbbá beépítésre kerül egy vászon, hangelnyelő, tolható „fal” amivel a termet a hangszerekhez lehet hangolni. A két szint közötti magasságkülönbséget rétegelt ragasztott fa tartóval gyámolított lépcső hidalja át.

Rétegrendek:

_T2 általános tetőtér

1rtg.	állókorcolt rézlemez burkolat
1rtg.	szellőző alátétszőnyeg, hangcsillapító paplan Dörken-Delta Trela
2,2cm	hézagosan terített gyalult deszkázat 120/22
10cm	átszellőztetett légréteg, ellenlécezés 5/10
1 rtg.	másodlagos vízszigetelés Dörken
20cm	Rockwool ásványgyapothőszigetelés kapcsolódási pontoknál gumírozott toldás kettős pallóváz 5/5 és 5/15
1 rtg.	párazáró réteg Dörken-Delta Párazáró GP
2,4cm	teljes felületű deszkázat
20cm	szarufák padlástér

_T3 fogadótér tető

1rtg.	állókorcolt rézlemez burkolat
1rtg.	szellőző alátétszőnyeg, hangcsillapító paplan Dörken-Delta Trela
2,2cm	hézagosan terített gyalult deszkázat 120/22
10cm	átszellőztetett légréteg, ellenlécezés 5/10
1 rtg.	másodlagos vízszigetelés Dörken
20cm	Rockwool ásványgyapothőszigetelés kapcsolódási pontoknál gumírozott toldás kettős pallóváz 5/5 és 5/15
1 rtg.	párazáró réteg Dörken-Delta Párazáró GP
2,4cm	teljes felületű deszkázat

20cm   szarufák
                  méretezett látszó tetőszerkezet
                  belső tér

_T4 zeneiskola tetőtér

1rtg.   állókorcolt rézlemez burkolat
1rtg.   szellőző alátétszőnyeg, hangcsillapító paplan Dörken-Delta Trela
2,2cm   hézagosan terített gyalult deszkázat 120/22
10cm   átszellőztetett légréteg, ellenlécezés 5/10
1 rtg.   másodlagos vízszigetelés Dörken
20cm   Rockwool ásványgyapothőszigetelés
                  kapcsolódási pontoknál gumírozott toldás
                  kettős pallóváz 5/5 és 5/15
1 rtg.   párazáró réteg Dörken-Delta Párazáró GP
2,4cm   teljes felületű deszkázat
20cm   szarufák
5cm   hangelnyelő szigetelés
5cm   akusztikailag méretezett üveggyöngy hangelnyelő álmennyezet

_R5 belső padlóburkolat

1cm   STO műgyanta padlóburkolat
9cm   hálósan vasalt ajszatbeton, vasalathoz rögzített padlófűtéssel
1rtg.   PE fólia technológiai szigetelés
5cm   EPS lépéshang szigetelés Austrotherm ATL2
5cm   EPS hőszigetelés Austrotherm AT-N100
0,4cm   2 rtg. modifikált bitumenes vastaglemez

talajnedvesség elleni szigetelés,
poliészter hordozórétegű, teljes felületen
lángolvasztással rögzítve, 10 cm-es
átlapolással toldva Villas Elastovil E-G4F/K
300g/m² hideg bitumenmáz kellősítés Villas Pormex
10cm hálósan vasalt monolit vasbeton aljzatlemez
15cm 0-36 tömörített zúzottkavics
termett talaj

_R8 általános padlástér

	fa tetőszerkezet
	1rtg. bitumenes alátétlemez
2cm	betonsimítás
	1rtg. PE technológiai szigetelés
5cm	EPS szigetelés Austrotherm ATL2
	1rtg. PE technológiai szigetelés
20cm	vasbeton födémlemez
1,5cm	belső vakolat
0,5cm	glettelés-festés

_F1 meglévő épület falazat

régészeti feltárások után helyreállított külső vakolat
szín: Trilak Naturit 0005-Y50R_S1010-Y40R_S2010-Y40R
keverék
statikai felmérések után helyreállított falazat
régészeti feltárások után helyreállított belső vakolat
(helyenként márvány burkolat)

_R10 zeneiskola földém

1cm	STO műgyanta padlóburkolat
5cm	hálósan vasalt ajzatbeton, vasalathoz rögzített padlófűtéssel
1rtg.	PE fólia technológiai szigetelés
7cm	EPS lépéshang szigetelés Austrotherm ATL2
18cm	méretezett vasbeton lemez
5cm	méretezett hangelnyelő panel

_Kerengő

A két épületet összekötő átmeneti tér érzékelteti az eredeti és új épület közötti funkcionális és eszmei különbséget. Szerkezeteket is ebben a szellemben választottam. Padlóburkolata azonos az udvaréval, azaz felületcsiszolt öntött beton. Az átmeneti részre üveglefedés került, ahol a hővisszaverő üvegezést belső megerősítésű Schüco tetőprofilok tartják.

Rétegrend:

_R4 köztes tér padló

9cm	monolit beton burkolat hálós vasalattal, vasalathoz rögzített padlófűtéssel PE fólia technológiai szigetelés
5cm	EPS lépéshang szigetelés Austrotherm ATL2
5 cm	EPS hőszigetelés Austrotherm AT-N100
0,4cm	2 rtg. modifikált bitumenes vastaglemez talajnedvesség elleni szigetelés, poliészter hordozórétegű, teljes felületen lángolvasztással rögzítve, 10 cm-es átlapolással toldva Villas Elastovil E-G 4F/K - 300g/m ² hideg bitumenmáz kellősítés Villas Pormex
10cm	hálósan vasalt monolit vasbeton aljzatlemez
15cm	0-36 tömörített zúzuttkavics termett talaj

_Koncertterem

A terem szerkezetével szemben támasztott követelmények nem csak az általános épületszerkezetteni elvárások, hanem kibővül egy fokozottan szem előtt tartandó tényezővel, ez pedig az akusztikai. Ez a többletelvárás azt jelenti, hogy szélsőséges helyzetben is biztosítania kell a külső zajok kizárását.

Fő tartószerkezetei: a 40 cm vastag vasbeton fal, tetőszerkezete változó magasságú alul bordás vasbeton födém (lemezvastagsága szintén 40 cm), alapozása oldalt erősített lemezalap. A jelentős vastagságnak nem csak statikai okai vannak, hanem a tömeg szigeteli legjobban a hangot.

Az épület hőszigetelése a homlokzaton 15 cm, tetőn 20 cm szálal ásványgyapot.

Külső falburkolata fekvő, korcolt rézlemez, 1x3 m-es szalagokból készül, majd szerelik a falra. A burkolat alá Delta Trela hangcsillapító szőnyeg kerül, amit az alátétdeszkázatra rögzítenek. A külső burkolat tartószerkezete pallóváz, melyet gumírozott alátét választja el a hátfaltól.

_Akusztika

A teljes belső felületen hangvisszaverő fal biztosítja a megfelelő akusztikai körülményeket. Váza IPE 180-as szelvény, melynek belső övére talplemezzel 10x20-as tölgy gerendákat rögzítünk és közéjük 1 m-es raszterben 3,5°-al megdöntött tömörfa táblák biztosítják a hangok jó visszaverődését. A színpad két oldalán minden elem a nézőtér felé tereli a hangot, a többi részen pedig négy irányba döntöttek, hogy a kerengőhangok megfelelően képződjenek a teremben, ezáltal mesterséges hangosítás nélkül is használható legyen. A rossz rezgések elkerülése érdekében 60kg/m² tömegű fatáblákat szükséges beépíteni. Felhelyezésük a gerendára egyedi rejtett rögzítéssel történik.

Az akusztikai fal mögé, a vasbeton szerkezetre 3 cm szálás szigetelés kerül, hogy az esetleges bejutó hangokat elnyelje. Előzetes számítások szerint a terembe nem kerül méretezett hangelnyelő burkolat, amennyiben az építés során erre szükség lenne, akkor a karzat alá kerül.

Az udvar felőli megnyitás elé akusztikai falat engedhetnek le, aminek a burkolata megegyezik a belső térben kialakított borítással, mivel a hangosítás nélküli koncertteremben nem kedvező a nagy üvegfelület.

A padlónál szintén ügyelni kell a kialakításra, hiszen akusztikai szerepe lát el, ebből kifolyólag a tölgy hajópadlót úgy kell kialakítani, hogy az semmilyen esetben se dobogjon.

A karzatra vezető lépcső hajlított idomacélból készül, koncertterem oldalától eltartva, külön „bútorként” jelenik meg a térben.

A teremben kétféle nyílászáró van, a nagy megnyitáson kívül. Belső megjelenése fa, külső rézlemezburkolat. Az ajtókra 4 zsanér kerül, kettő a felső harmadban kettő pedig elosztva a maradék két harmadban. A nagy méretű kivágás Schüco ASS 70 MI profilokból készül, mert magas hangátlási tulajdonságokkal rendelkeznek és statikailag elbírja a 3,5 m magas üvegezést.

Rétegtrend:

_T1 koncertterem tető

1rtg.	állókorcolt rézlemez burkolat
1rtg.	szellőző alátétszőnyeg, hangcsillapító paplan Dörken-Delta Trela
2,2cm	hézagosan terített gyalult deszkázat 120/22
10cm	átszellőztetett légréteg, ellenlécezés 5/10
1 rtg.	másodlagos vízszigetelés Dörken
20cm	Rockwool ásványgyapothőszigetelés
	kettős pallóváz 5/5 és 5/15

	kapcsolódási pontoknál gumírozott toldás
1rtg.	pallók alatti hangcsillapító gumi lemez
1 rtg.	párazáró réteg Dörken-Delta Párazáró GP
40cm	vasbeton lemez
3cm	méretezett hangelnyelő szigetelés dűbelezéssel rögzítve
	gépészeti tér
20cm	tölgy gerendák közti tölgy hangvisszaverő réteg (8cm)
	koncertterem belső tér

_R2 mozgatható nézőtér

2,5cm	tölgy padlóburkolat
2rtg.	vastag rétegelt lemez
8cm	8*8-as párnafa
8cm	8*8-as párnafa gumírozott parafa papuccsal
	5cm izolit hangelnyelő szigetelés
2rtg	vastag rétegelt lemez
	méretezett "I" acél tartószerkezet
	gépészeti tér

_R3 koncertterem pincepadló

5cm	simított beton
10cm	hálósan vasalt ajszatbeton
1rtg.	PE fólia technológiai szigetelés
5cm	EPS lépéshang szigetelés Austrotherm ATL2
5cm	EPS hőszigetelés Austrotherm AT-N100
0,4cm	2 rtg. modifikált bitumenes vastaglemez
	talajnedvesség elleni szigetelés,

	poliészter hordozórétegű, teljes felületen
	lángolvasztással rögzítve, 10 cm-es
	átlapolással toldva Villas Elastovil E-G4F/K
	300g/m ² hideg bitumenmáz kellősítés Villas Pormex
30-55cm	hálósan vasalt monolit vasbeton aljzatlemez
5cm	szerelőbeton
	termett talaj

_R6 fix nézőtér

2,5cm	tölgy padlóburkolat
2rtg.	vastag rétegelt lemez
8cm	8*8-as párnafa
8cm	8*8-as párnafa gumírozott parafa papuccsal
	5cm izolit hangelnyelő szigetelés
1rtg	vastag rétegelt lemez
15cm	vasbeton födémlemez
	gépészeti tér

_R7 erkély

2,5cm	tölgy padlóburkolat
1rtg.	vastag rétegelt lemez
8cm	8*8-as párnafa gumírozott parafa papuccsal
	5cm izolit hangelnyelő szigetelés
1rtg.	Pe fólia technológiai szigetelés
20cm	vasbeton födémlemez
3cm	méretezett hangelnyelő szigetelés dűbelezéssel rögzítve

20cm   fa gerendák közti akusztikailag méretezhető tölgyfa
mennyezet
belső tér

_F2 koncertterem padlás fal

1rtg.   állókorcolt rézlemez burkolat
1rtg.   szellőző alátétszőnyeg, hangcsillapító paplan Dörken-Delta Trela
2,2cm   teljes felületű deszkázat 120/24
5cm   átszellőztetett légréteg, ellenlécezés 5/5
1 rtg.   szélzáró páraáteresztő fólia Dörken -Delta Vent
15cm   Rockwool ásványgyapothőszigetelés
                 kettős pallóváz 5/5 és 5/15
                 kapcsolódási pontoknál gumírozott toldás
1rtg.   pallók alatti hangcsillapító gumi lemez
1 rtg.   párazáró réteg Dörken-Delta Párazáró GP
40cm   vasbeton fal
3cm   méretezett hangelnyelő szigetelés dűbelezéssel rögzítve
                 gépészeti tér

_R9 hangosítás

2,5cm   tölgy padlóburkolat
1rtg.   vastag rétegelt lemez
8cm   8*8-as párnafa gumírozott parafa papuccsal
                 5cm izolit hangelnyelő szigetelés
1rtg.   Pe fólia technológiai szigetelés
20cm   vasbeton födémlemez

_F3 koncertterem általános fal

1rtg.	állókorcolt rézlemez burkolat
1rtg.	szellőző alátétszőnyeg, hangcsillapító paplan Dörken-Delta Trela
2,4cm	teljes felületű deszkázat 120/24
5cm	átszellőztetett légréteg, ellenlécezés 5/5
1 rtg.	szélzáró páraáteresztő fólia Dörken -Delta Vent
15cm	Rockwool ásványgyapothőszigetelés
	kettős pallóváz 5/5 és 5/15
	kapcsolódási pontoknál gumírozott toldás
1rtg.	pallók alatti hangcsillapító gumi lemez
1 rtg.	párazáró réteg Dörken-Delta Párazáró GP
40cm	vasbeton fal
3cm	méretezett hangelnyelő szigetelés dűbelezéssel rögzítve
20cm	hangvisszaverő fal tartószerkezet IPE180
20cm	hangvisszaverő fal 10/20 tölgyfa oszlopok-gerendék közötte 8cm vastag tölgyfa hangvisszaverő elemek

_F4 koncertterem belső terekkel határolt fal

1rtg.	állókorcolt rézlemez burkolat
1rtg.	szellőző alátétszőnyeg, hangcsillapító paplan Dörken-Delta Trela
2,4cm	teljes felületű deszkázat 120/24
25cm	átszellőztetett légréteg, ellenlécezés 5/5_5/5_5/15
1rtg.	pallók alatti hangcsillapító gumi lemez
40cm	vasbeton fal
3cm	méretezett hangelnyelő szigetelés dűbelezéssel rögzítve

20cm	hangvisszaverő fal tartószerkezet IPE180
20cm	hangvisszaverő fal 10/20 tölgyfa oszlopok-gerendék közötte 8cm vastag tölgyfa hangvisszaverő elemek

_F5 koncertterem pincefal

	termett talaj
	kavicsfeltöltés
1rtg.	Drane lemez szigetelés védelmére
10cm	XPS hőszigetelés Austrotherm XPS TOP 70
0,4cm	4 rtg. modifikált bitumenes vastaglemez talajvíz elleni szigetelés, poliészter hordozórétegű, teljes felületen lángolvasztással rögzítve, 10 cm-es átlapolással toldva Villas Elastovil E-G4F/K 300g/m2 hideg bitumenmáz kellősítés Villas Pormex
40cm	vasbeton fal
3cm	méretezett hangelnyelő szigetelés dűbelezéssel rögzítve

Belsőépítészet

A lovardával kapcsolatban a fő szempont, hogy a tereit úgy tervezzem át, hogy tiszteletben tartsam műemlék mivoltát. A főfalakhoz nem nyúltam, amit hozzátettem abban pedig törekedtem a bútorszerű tervezéshez. Erre elsődleges példa a zeneiskola, ahol a belsőtérben fehér dobozok állnak, a földémet eltartottam a faltól, a termek pedig árnyékhézaggal csatlakoznak az eredeti falhoz (ami egyben a szerkezeti dilatáció is).

A fogadótérben a reprezentatív hatás keltésére törekedtem, de megjelenésében érzékeltetni akartam, hogy az épület egykoron gazdasági funkciót töltött be. A törekvés kiváltképp a választott burkolatokban, berendezési tárgyak kiképzésében lelhető fel. Látszó tetőszerkezettel láttam el, ezáltal a gépészeti vezetékek is előkerülnek. A megvilágítás ipari csarnoklámpákkal történik. A műgyanta padlóburkolata és a bútorként megjelenő fa „doboz – pultok”, valamint a műemléknek számító márvány burkolat mutatja a fent említett kettősséget.

A koncertterem egész belsejét fával burkoltam. Ez visszacsatolás a természetre, ezzel segítve a hallgatót az elmélyülésben és zene átélésben. Megvilágítása a mennyezetbe épített, síkba belesimuló led izzós lámpákkal történik, illetve a színpad felett a kottáknak kellő fényt biztosító világítótestek kerülnek beépítésre. A széksoroknak a kellő kényelem és minőség mellett akusztikailag is meg kell felelniük, ezért a felhajtható székek alulról is bársonyborítást kapnak. A FIGUREAS cég „Flex 3065” széksorait alkalmaztam, ami rendezvény esetén visszahúzható karzat alá.

Környezetrendezés

A lovarda körül elterülő kastélypark jelen állapota nem megfelelő az új reprezentatív épület befogadására, ezért tereprendezést igényel.

A meglévő épület környezetében jórészt füves, és ezt meg is szeretném tartani, csupán a bejáratnál tartom indokoltnak a szórt kavicsburkolatot bevezetni.

A főbejáráshoz vezető utat - ami összeköti a főút menti „megálló” öblöt az épülettel - fehér kockakővel burkoltam.

A környéken található rossz állapotú épületek lebontását, helyükre a kastélypark bővítését javaslom.

Az operaházak emlékére - az egykori területükre - a lovarda délkeleti sarkától sétánnyal összekötöttem és egykori térfalaik helyére fákat telepítettem, ezáltal bevontam a kastélypark életébe. Továbbá az útvonal mentén a valaha létezett rózsakertet is visszaállítottam és az sétány részévé tettem.

3.2 Tartószerkezet

Statikai szempontból is külön kell kezelni a meglévő és az új épületet.

_Meglévő épület

A lovarda alapozása rakott téglá, gyakorlatilag a felmenő falak folytatása, úgy gondolom, ha 200 évig bírta, a következő 200 évben is megállja a helyét. Az 1 m vastag falak szintén tökéletesen helytállnak a későbbiekben. Az új falak alá beton sávalapokat terveztem, a felmenő falak pedig Silka mészhomoktégla falak, amiket 4,6 m magasságig koszorú nélkül lehet falazni.

A tetőszerkezet a legtöbb részen a korabeli képet mutatja, kivételt képez ez alól is a zeneiskola, ahol csak szarufák vannak - a vízszintes terhek felvétele a falakra és a födémre marad. Valamint a lovarda padlószerkezetének aljzata 6/20-as hálójával vasalt.

_Koncertterem

A koncertterem tartószerkezeti bemutatását azzal kezdeném, hogy a kivitelezés során a meglévő épület ledőlése ellen, a munkagödör falát 60-65°-os, 10-15 cm vastag lött beton szegezett támfallal kell megtámasztani.

Az új épület szélén 55 cm, közepén 30 cm vastag vasbeton lemezalapot kap. Erre kerül rá a 40 cm vastag vasbeton fal, tetőszerkezete alul bordás vasbeton födém, 40 cm széles és közepén 90 cm magas gerendákkal. Az hangvisszaverő fal tartószerkezete IPE 180-as szelvények. A különleges szerkezettervezést követelő rész a páholylemez rögzítése volt, melyet végül a zárófödémére függesztettünk fel.

3.3 Épületgépészet

A tervezett épület funkciójából adódóan meglehetősen vegyes épületgépészettel rendelkezik.

A közmű ellátás, csatornázás és a csapadékvíz elvezetés az általános módon történik, földalatti csatornázással. A csapadékvíz elvezetése a falakban elhelyezett esőcsatornákban történik, a meglévő épülethez hasonlóan.

_Vízellátás

Az épület ivóvíz és oltóvíz bekötést igényel. A vízellátáshoz szükséges beépítendő mérő $Q_n=2 \text{ m}^3/\text{h}$ névleges kapacitású. Az épület napi ivóvízigénye $V_v=6 \text{ m}^3/\text{d}$

_Fűtés

Eszterházában a jelenlegi fejlesztési terv szerint, lassacskán elkészül az ipari parkban a termálvizes hőközpont. Ezt felhasználva kívánom biztosítani a kastély és a hozzá tartozó épületek fűtését is.

Az lovardában egy részére padlófűtést terveztem.

Majd ezt a padlófűtést a kamaraterem esetében vegyítettem egy másik padlócsatornás rendszerrel, amit a külső nyílások süllyesztéseibe rejtettem. A közönség vizesblokkjában radiátoros fűtés van, melyet a Geberit öblítő rendszer miatt alkalmazott hátfalazatba bujtattam.

_Hűtés

Jelentős hűtésre nincs szükség az épületben, mivel a vastag falak hőtehetetlensége magas, ezért a legnagyobb nyári melegben is állandó tud maradni a hőmérséklet a megfelelő szellőzés mellett. Egyedi hűtést az üveggel lefedett átmeneti térrész igényel. Lényegében itt is a vastag falak és az üvegezés minősége – fokozott hőszigetelő képességű UV taszító üvegezés – biztosítják az állandó hőmérsékletet. A légcseré az irodablokk feletti padlótérben elhelyezett hűtőberendezés szolgáltatja. A hűtőgép levegőigénye (1 m²) két nyíláson keresztül történik. A zeneiskola padlástérében több szempont miatt sincs szükség hűtésre. Az egyik a hőtehetetlenség, a másik pedig, hogy a gyerekek érzékenyek a hűtött levegőre és könnyen megbetegedhetnek.

_Szellőzőrendszer

Az épület legfontosabb gépészeti része a szellőztetés.

A WC-knél biztosított a szagmentesség – WC térben elszívással, előtérben friss levegő befújással. A konyhánál hasonló elven működik. A zeneiskola termeinek szellőzése kétféle módon megy végbe, az egyik a természetes, ablakon keresztül történő levegő beáramoltatás, másik pedig csőventilátoros megoldás (azért szükséges, hogy a hangok ne jussanak át egyik teremből a másikba).

A legfontosabb a koncertterem, kamaraterem-aula légcseréje. Ebben az esetben kis légsebességű vezetékeken keresztül áramol be a levegő – zajok elkerülése miatt. A szellőzőrendszer gépházát a tetőtérben helyeztem el, a levegő bejuttatás a meglévő épület szénapadlás körablakai nyújtják.

A koncertterem levegőellátása elárasztásos rendszerrel történik, az elszívás pedig az álmennyezet perforált elemein keresztül. A friss levegő bejutását két nagy átmérőjű (1200x1000 mm) föld alatti, beton csatornás vezeték szolgáltatja.

_Tűzvédelem

Az épületben igény van tűzvédelemre, főként a zeneiskola, aula – fogadótér látszó, fa tetőszerkezete, illetve lépcső miatt. Sprinkler – köddel oltó megoldás - tűzvédelmi rendszert alkalmaztam, mely tűz esetén nem rongálja a történelmi épületet.

3.4 Technológiai műszaki leírás

Egy jelentős műemléki épületet - mielőtt bárminek neki lehetne állni - feltárásnak kell alávetni. Ennek elsősorban az a jelentősége, hogy meg tudjuk állapítani, hogy az idők során, milyen beavatkozásokon ment át az épület és ezekből mi maradt fenn.

A feltárások után elkezdődhet az újonnan beépített részek kibontása, valamint szerkezeti vizsgálat.

Miután már csak a csupasz főfalak állnak önmagukban, természetesen ezen szerkezet épségéről - szükséges - e megerősíteni - meg kell győződni. A vakolat eltávolítása után kiderül, hogy hol van igény újrafalazásra, nyílások bontására, oszlopok cseréjére. A falburkolat alól előkerülhetnek a barokk kor emlékei. A lovarda esetében a letűnt időszak maradványát a végigfutó márvány faldísz jelentette.

Amennyiben az építkezés elhúzódik, a falakat felülről letakarással kell védeni.

Az egyik legspecifikusabb beavatkozás a teljesen felvizesedett falak szárítása. Ezt még a felújítás első szakaszában el kell végezni, illetve utólagos vízszigetelést kell biztosítani. (A jelenleg folyó építkezéseken ennek módja, a befűrt elektródás falszáritás és azt követő a falba injektált vízszigetelés.)

_Nézőtér

A nézőtér kivitelezése az egyik legfontosabb megoldandó feladat, de nem csak a nézők látási, illetve kényelmi viszonyait illetően, hanem a terem akusztikája miatt is. A székeket olyan anyaggal kell bevonni, hogy a kárpitozása és a kitöltő matéria együtt, egy embernek feleljen meg - akusztikai szempontból. A nézőtér teljes szerkezetét és a széksorokat a spanyol Figureas készítené. Széles palettájukból a „felx 3065” típust választottam, ami mind esztétikai szempontból, mind szerkezetében a jelen kornak és a helyszín számára is megfelelő.

A nézőtér kialakításának még számtalan fontos szempontja van: mégpedig a jó méretezés, és a megfelelő anyagválasztás, zajtalan szerkezet alkalmazása.

_Akusztika

Már az előzőekben szót ejtettem az akusztikai igényekről, az ehhez szükséges anyagok gondos megválasztásáról. A terem képzésénél fontos, hogy a teljesség igényével történjen munkavégzés, hiszen a legkisebb hiba is végzetes lehet a hangzás szempontjából.

_Hanggátlás

Koncertteremnél az egyik szem előtt tartandó követelmény, hogy a külső zajok ne még szélsőséges esetben se jussanak be a belső térbe (pl.: erős jégverés).

Erre a védelemre a legalkalmasabb a vastag vasbeton fal, mivel ez legjobb szigetelő tömeg.

A külső burkolat tartószerkezete fa, melyet gumírozott alátét választja el a hátfaltól. A fémlemezfedés alatt Delta Trela alátét található, aminek szintén hanggátló szerepe van.

Röviden

Az Eszterházán uralkodó egyensúlyt nem a barokk szimmetriában, még csak nem is a geometrikusan szerkesztett világban kell keresni.

A 18. századi magyar építészet egyik legjelentősebb remekműve Eszterházy Miklós pompavágyából lett, de a nép érdekeit szem előtt tartva épült.

Misztériuma a benne uralkodó harmónia, ami Haydn teljes munkáját is végigkísérte. A művész szimbiózisban élt ezzel az épített környezettel. Egymást generálták. Véleményem szerint itt látszik igazán a zene és az építészet között fellelhető, rejtelmes filozófiai kapcsolata.

Mindezek tudtában vált számomra egyértelművé, hogy Haydn emlékére koncerttermet tervezek Eszterházára.

Ezekkel a benyomásokkal álltam neki a tervezésnek. Az „itt talált”, számomra eddig ismeretlen, hanyatlásnak kitett eszterházi lovardával kezdtem foglalkozni. Az épület a kastélytól nyugatra található, nem messze a _két_ Operaház hajdani helyétől, a parkban.

A helyszín megértése és átélése során, illetve a ház tereinek megismerése után tisztán láttam, hogy a 63x63 m-es épület belső, „rejtett” világában ideális helye lesz a koncerttermeknek.

Még valami hiányzott, ez pedig a zeneiskola ami a „mozgatórugója”, mint kiderült jelenleg nagyon bizonytalan a helyzete. A zenét tanulóké lett a nyugati szárny.

Zene_doboz

A meglévő épületet végig mély tisztelet övezte. A főbejáratot a hajdani kapu jelenti most is, ami a többinél díszesebb, de ugyanúgy a 11 ablaktengelyes homlokzat elemeként, szimmetriatengelyben, dupla szélességgel jelenik meg. A félig vak nyílásokat teljes, földig érő ablakokká alakítottam, kivétel ott, ahol az intimitás továbbra is az elsődleges.

A bejáraton áthaladva a jól elkülöníthető négy rész egyikébe, a fogadótérbe érkezünk, melynek egyik fele kamarateremként is funkcionál. Ennek eleme a belső udvar körüli kerengő, ami belül összeköti a szárnyakat, -az aulát a vizesblokkokkal a kamaratermet a zeneiskolával-

Befelé haladva közvetlenül a koncertterem mellett találjuk magunkat, egy belső térben, ami az üveg fedésével mégis a kint-bent érzését nyújtja számunkra, ezzel kiszakad a barokk épületből.

Már csak a zenére koncentrálni. A réz dobozba érkező elé egy új világ tárul. Mindent fa borít, mely az anyag természetéből adódó, megnyugvást ad és teret biztosít a zenének.

Zene_iskola

Az iskolát a hangszeren tanulni vágyóknak terveztem, akár saját bejáratán, akár a kamaratermen keresztül érkező egy tiszta fehér világba jut, ahol „mint zongora ütői” magasodnak padlótól tetőig az oktatóterem dobozai. Egyetlen más anyagú eleme a térnek a lépcső, ami a fa könnyedségével hidalja át a szintkülönbséget. Minden hangszernek saját terme van -a hegedűtől a dob- és minden teremnek saját hangolása.

Az új és régi ház által körbezárt udvaron, még halljuk az oktatóteremből kiszivárgó, egyre tisztuló hangokat, az aula zibongását és a koncertteremben játszó szinfónikus zenekar szólamait, átérezzük a zene és építészet közti harmóniát

Shortly

The harmony in Eszterháza can be found neither in the Baroque symmetry nor in the geometrically constructed world.

One of the most significant masterpieces of the Hungarian architecture of the 18th century originated from the desire for luxury of Miklós Eszterházy but built watching the interests of the people.

Its mystery is the harmony in it which accompanied also the whole life-work of Haydn. He lived with this man-made environment in symbiosis. They generated each other. In my opinion the mysterious philosophic connection between the music and architecture can be seen well in this harmony.

Being conscious of above it cleared out for me to design a concert hall in Eszterháza to the memory of Haydn.

I started the design work with these impressions. I started to deal with the riding-hall of Eszterháza “found here”, exposed to deterioration which was not known by me until now. This building is west of the castle in the park, not far from the former place of the two Opera Houses.

After understanding and experiencing the site and getting acquainting with the spaces of the house I saw clearly that in the internal, “hidden” world of 63 m x 63 m the concert hall would have an ideal place.

An additional thing missed, the main force, the conservatory the situation of which – as turned out – was very insecure. The students of music got the western wing.

Music_box

The existing building was deeply honoured all along. The main entrance is the former gate also today, this is more decorated than the others but as an element of the façade of 11 window axes, in an axis of symmetry, with a double width. The half-dummy openings are converted to full windows of floor-length, except for places where intimacy is of primary importance.

Going through the entrance you can get into one of the well-separable four rooms, the reception room, a half of which is a music room at the same time. An element of it is the cloister around the cortile which interconnect inside the wings – the aula with the sanitary block, the music room with the conservatory.

Going inward you can get directly next to the concert hall, in an internal space giving us an indoor-outdoor feeling with its glass covering so breaking away from the Baroque building. It is concentrated only to music. A new world opens to the visitor of the copper box. Everything is covered with wood giving satisfaction and space to music due to its natural character.

Music_school

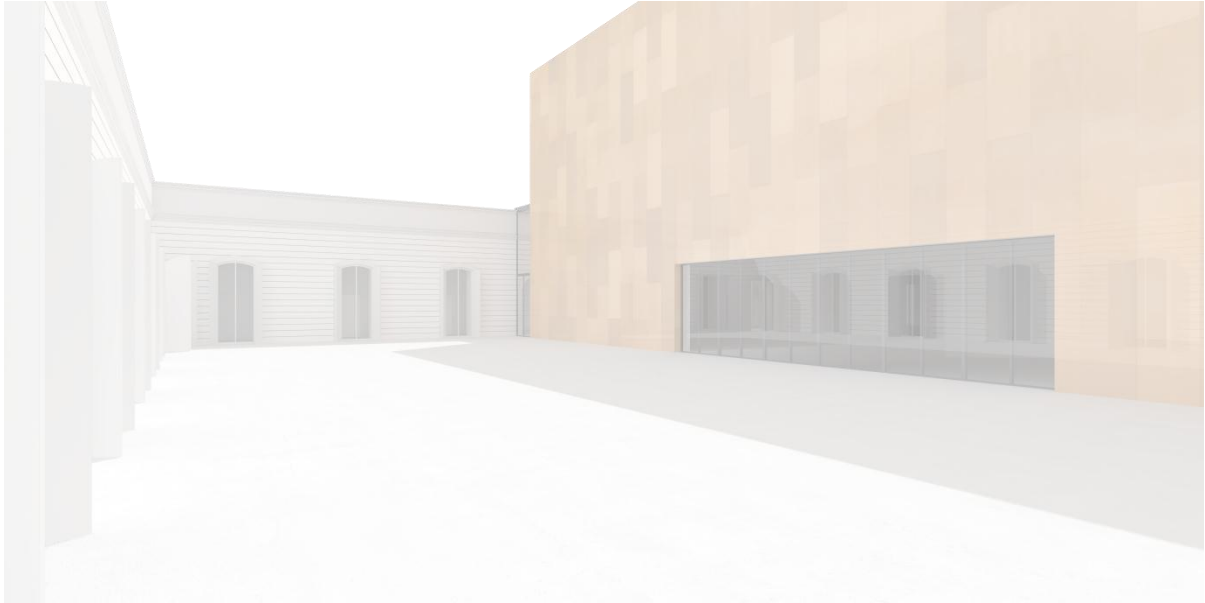
This school is designed for the young people wishing to learn music. Persons arriving either through its own entrance or through the music room get into a clean, white world where the boxes of training rooms project from the floor to the ceiling as “keys of a piano”. Only elements of the space made of another material are the stairs which bridge over the

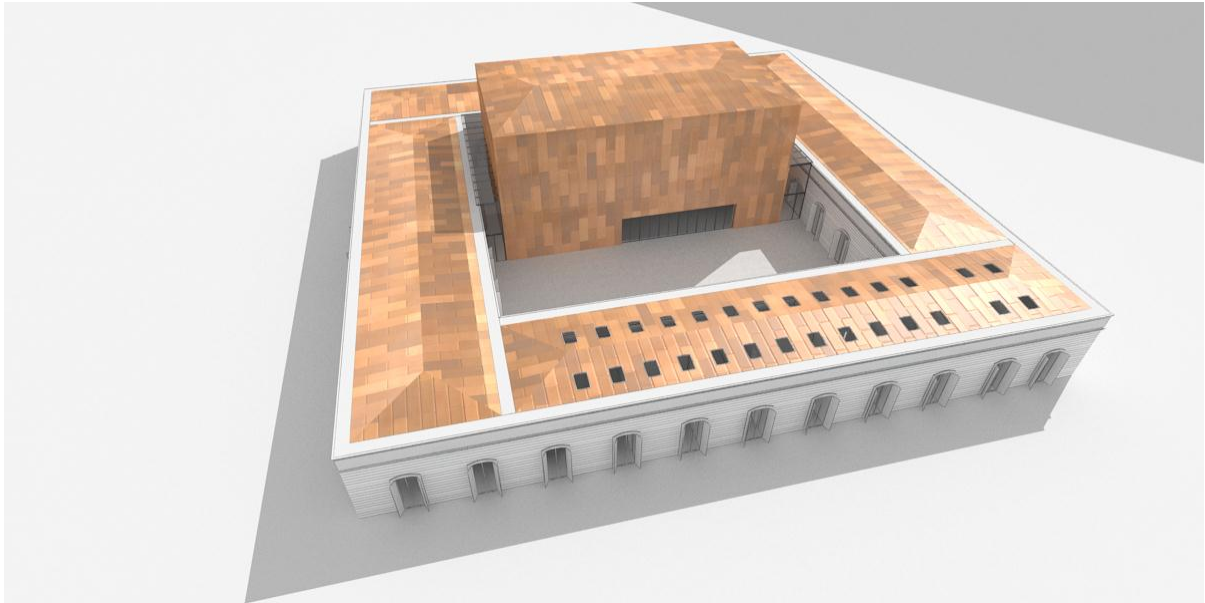
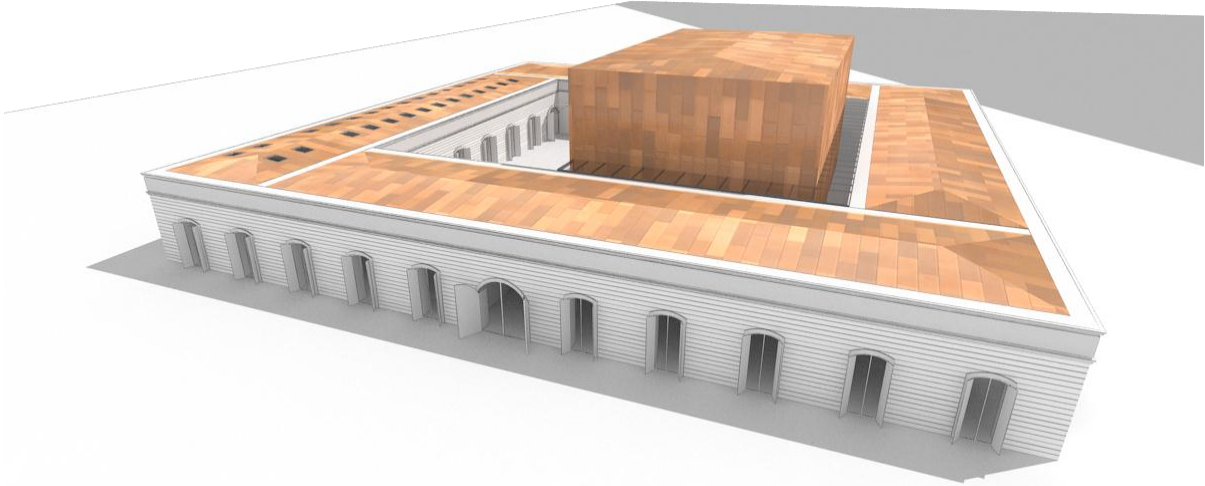

G.W.F. Hegel: Előadások a művészet filozófiájából
KONCERT, Versek a zenéről: Szerkesztette és válogatta Csukás István
Franz Brendel: „Geschivhte der Musik” (a zene története)
Richárd Petzold: Joseph Haydn élete képekben
Dr. Marót János: Fertőd
Rafael Csaba: Fertődi Esterházy Kastély
Hokkyné Sallay Marianne: A fertődi Esterházy kastély
Rácz Endre: Fertőd Schloss Esterháza
Francisco Asensio Cerver: Kortárs Építészet
Detail Akustik und Schallschutz
Alaprajz
www.alukonigsthal.hu
www.ytong.hu
www.epiteszforum.hu
www.haydnzeneiskola.hu
www.esterhazy-kastely.com

Elérhetőség

cím: 9461 Lövő Árpád sor 6

email: pecasdani@vipmail.hu

kovacs.daniel.88.04.ep@gmail.com

Tel: +3630/511-9114

